

Možnosti a meze systému sociální práce o týrané a zneužívané děti

Bc. Anna Konvicová

Diplomová práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Anna KONVICOVÁ**
Osobní číslo: **C11077**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor:

Téma práce: **Možnosti a meze systému sociální práce o týrané a zneužívané děti.**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách"(IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím práce bude práce zaměřena:

- na možnosti a meze spolupráce v oblasti sociální pomoci dětem;
- na zmapování státních a nestátních institucí napomáhajícím dětem
- na sociální služby a metody sociální práce

Součástí práce bude kvalitativní výzkum, kterým budou cíle DP potvrzeny nebo vyvráceny.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada, 2007.

DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z., a kol. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha: Grada, 1995.

ELLIOTTOVÁ, M. Jak ochránit své dítě. Praha: Portál, 1995.

Magistrát města Brna. Zařízení sociální péče pro osamělé rodiče a děti v krizových situacích. Brno. 2003.

Matoušek, O. Sociální služby. Praha: Portál, 2007.

VODÁČKOVÁ, D. a kol. Krizová intervence. Praha: Portál, 2002.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Marcela Zvonařová

Datum zadání diplomové práce:

30. listopadu 2011

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2013

V Brně dne 30. listopadu 2011

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

V Brně 27. 9. 2014

ANNA KONVICOVA¹

Jméno, příjmení studenta

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá možnostmi a mezemi systému sociální práce o týrané a zneužívané děti. Práce je rozdělená na dvě části - část teoretickou a část praktickou. Hlavním cílem diplomové práce je popsat možnosti sociální práce o týrané a zneužívané děti a vystihnout také jejich meze. V rámci praktické části práce je pozornost zaměřena na kvalitativní výzkum, kde jsou informace získávány u orgánu sociálně právní ochrany dětí. V této práci se pozornost zaměřuje na vyhodnocení získaných poznatků zaměřených právě na zjištění možností a mezí této oblasti, ale také samotné práce sociálního pracovníka a její náročnosti. V praktické části jsou realizovány rozhovory s pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Ze zjištěných údajů vyplývá, že sociálně-právní ochrana dětí je v České republice nastavena správně, zejména zákony a další postupy. Přesto má tato práce své meze spočívající v pomalém jednání soudů, dlouhých lhůtách u rozsudků, omezenosti kapacit lůžek v azylových domech a dalších zařízeních a některé další problémové oblasti, které je nutné řešit.

Klíčová slova:

Sociální pracovník, sociální práce, děti, syndrom CAN, pomoc, možnosti, meze

Abstract

The thesis deals with the possibilities and the limits of social work for abused and neglected children. The thesis is divided into two parts – theoretical and practical part. The main objective of the thesis is to describe the possibilities of social work for abused and neglected children and capture their limits. In the framework of the practical part of the thesis an attention is focused on qualitative research, where is the information obtained with the authority of the socio-legal protection of children. In the thesis there is attention focuses on the assessment of lessons learned focused on finding possibilities and the limits of this area, but also the work of a social workers and his or her performance. In the practical part there are carried out interviews with the staff of the authority for social and legal protection of children. From the recorded data indicate that the socio-legal protection of children in the Czech Republic what is set correctly, in particular, laws and other practices. However, this thesis has its limits inherent in the slow courts, long time negotiations for the judgments, the narrowness of the capacity of beds in shelters and other facilities and some other problem areas that need to be improved.

Keywords:

Social worker, social work, children, syndrome CAN, help, options, limits

Ráda bych na tomto místě poděkovala Mgr. Marcele Zvonařové za odborné vedení a vždy ochotný přístup.

Velké poděkování patří pracovníkům odboru sociálně právní ochrany dětí, kteří svojí vstřícností umožnili realizaci výzkumu, za poskytnutý čas a profesní zkušenost.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Obsah

ÚVOD	10
1 RODINA A DÍTĚ	12
1.1 Funkce rodiny v oblasti výchovy dítěte	12
1.2 Problémy v rodině a vliv na dítě	13
1.2.1 Konflikty v rodině	14
1.2.2 Syndrom CAN a jeho formy	14
2 PROBLEMATIKA TÝRANÝCH DĚTÍ V RÁMCI SOCIÁLNÍ PRÁCE	25
2.1 Cíle a metody sociální práce	25
2.2 Sociální práce a sociální pracovník při řešení týrání dětí	26
2.2.1 Oznamovací povinnost	27
2.2.2 Organizace zabývající se týranými a zneužívanými dětmi	28
2.2.3 Prevence	28
2.3 Možnosti a meze sociální práce pro týrané a zneužívané děti	30
2.3.1 Pracovní postupy	31
2.3.2 Rizikový klient	32
2.3.3 Prostředí.....	32
3 SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ	33
3.1 Legislativa	34
3.1.1 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí	34
3.1.2 Úmluva o právech dítěte.....	36
3.1.3 Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.....	37
3.1.4 Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení	37
3.1.5 Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině	38
3.1.6 Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník	38
3.2 Náhradní rodinná péče	38
3.2.1 Možnosti intervence	38
3.2.2 Péče o dětské oběti	39
3.3 Systém sociální péče ve městě Brno	43
3.3.1 Dětské centrum Brno, p.o. - Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc 43	
3.3.2 Fond ohrožených dětí - pobočka Brno	43
3.3.3 Spondea - krizové centrum pro děti a dospívající	44
3.3.4 Modrá linka - centrum a linka důvěry pro děti a mládež	44
3.3.5 Středisko sociální pomoc dětem - krizové centrum	45
4 KVALITATIVNÍ VÝZKUM	46
4.1 Metody a techniky sběru dat	46
4.2 Výzkumný vzorek	46
4.3 Operacionalizace a výzkumné otázky	48
4.4 Průběh výzkumu	50
4.5 Interpretace výsledků šetření	51

4.5.1	Dílčí výzkumná otázka DVO 1	51
4.5.2	Dílčí výzkumná otázka DVO 2	54
4.5.3	Dílčí výzkumná otázka DVO 3	57
4.5.4	Dílčí výzkumná otázka DVO 4	59
4.5.5	Dílčí výzkumná otázka DVO 5	60
4.6	Vyhodnocení výzkumných otázek	61
4.7	Závěrečná doporučení	63
	ZÁVĚR.....	65
	SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZŮ	67
	SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ A GRAFŮ	72
	SEZNAM ZKRATEK.....	72
	SEZNAM PŘÍLOH.....	73

Úvod

Téma této práce se týká možností a mezí systému sociální práce o týrané a zneužívané děti. Jedná se o téma, které je v současnosti bohužel stále aktuální. Součástí práce je často zmiňovaný syndrom týraného a zneužívaného dítěte, který se označuje v anglosaské literatuře jako Child Abuse and Neglect (CAN) a dále převzatý do české terminologie, což představuje soubor nepříznivých příznaků v nejrůznějších oblastech stavu a vývoje dítěte a také jeho postavení ve společnosti, v rodině zejména. Jedná se o výsledek především úmyslného ubližování dítěti, které bylo způsobeno nejčastěji jeho nejbližšími vychovateli, a z největší části pak rodiči. Jejich nejvyhraněnější podobu představuje úplné zahubení dítěte (Dunovský, 1995). Diplomová práce se zabývá problematikou spojenou se sociální prací s týranými a zneužívanými dětmi. Téma práce je zaměřeno na zjištění možností a mezí sociální práce pro týrané a zneužívané děti.

Tato práce se zabývá nejprve základními otázkami spojenými s rodinou a dětmi a problémy ve výchově. Jsou zde informace týkající se týrání a zneužívání dětí. Další kapitola se zabývá problematikou týraných dětí v rámci poskytování sociální práce. V kapitole "sociálně-právní ochrana dětí" je pozornost zaměřena na legislativu a náhradní rodinnou péči, kde jsou stručně představeny jednotlivé formy náhradní rodinné péče. Následuje část praktická.

Hlavním cílem diplomové práce je popsat možnosti sociální práce o týrané a zneužívané děti a vystihnout také jejich meze. V rámci praktické části práce je pozornost zaměřena na kvalitativní výzkum, kde budou informace získávány u orgánu sociálně právní ochrany dětí. V této práci se bude pozornost zaměřovat na vyhodnocení získaných poznatků zaměřených právě na zjištění možností a mezí této oblasti, ale také samotné práce sociálního pracovníka a její náročnosti.

V práci jsou také stanoveny výzkumné otázky, které jsou následně zodpovězeny. Tato práce vychází z toho, že profese sociálního pracovníka zabývající se sociální prací s ohroženými dětmi je velmi citlivým tématem a každodenním bojem a setkáváním se tváří v tvář negativním jevům současné doby. Přestože by si sociální pracovník neměl svou práci příliš připouštět k tělu, řada z nich to denně dělá. Navíc si mnozí z nich práci berou domů, přemýšlejí o ni a řeší ji s vlastními rodinnými

příslušníky, což opět může vyvolat další negativní odezvy v jeho rodině a naopak se může i promítnou do výkonu práce.

Sociální pracovník by měl být vzdělaný, měl by mít vystudovanou školu se sociálním nebo se sociálně právním zaměřením, vztah k lidem, také schopnost jednat s lidmi, kultivovaný zjev i vystupování, měl by mít správný úsudek a trpělivost. Takovou práci nemůže dělat psychicky labilní člověk, u něhož hrozí, že by se mohla naskytnout nějaká potíže při výkonu práce. Sociální pracovník má velkou zodpovědnost a musí práci vykonávat svědomitě a zodpovědně.

Uvedená práce tak ve stručné podobě přibližuje tuto problematiku a seznamuje čtenáře s uvedenou otázkou.

1 Rodina a dítě

Rodina tvoří základní složku společnosti, a přestože došlo k velké proměně novověké rodiny, stále je možné toto tvrzení pokládat za pravdivé. Jak uvádí Možný (2008: 20), *„rodina je univerzální lidská instituce, je však zároveň základním kamenem sociální nerovnosti: v reprodukčním chování, rozdílným způsobem péče o děti i povahou výbavy kulturního a sociálního kapitálu přenáší rodina nerovnost z generace na generaci a přispívá k vytrvalé nespravedlivosti lidského údělu.“*

1.1 Funkce rodiny v oblasti výchovy dítěte

Rodina zaujímá ve společnosti přední místo, neboť má velký význam při výchově dítěte. Dítě rodinu následuje, kopíruje chování rodičů, a to ať je to chování pozitivní nebo negativní. Tyto zkušenosti si nese s sebou do budoucnosti a své vlastní rodiny.

Primární rodina má své základní funkce, mezi které se řadí:

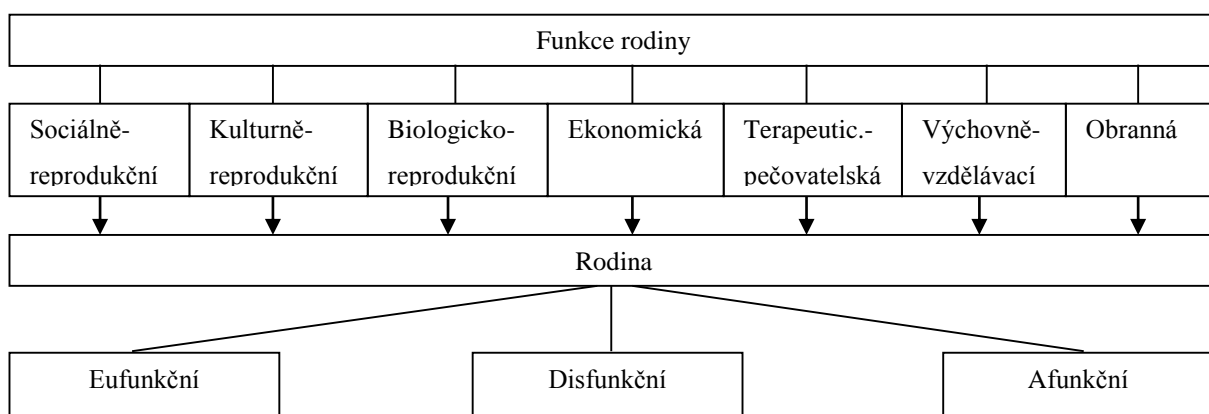
1. *„Reprodukční funkce: Rodina stále zůstává základní jednotkou plození nové generace; ve všech známých společnostech se sice rodí děti i mimo manželství, ale nikde není ilegimita výslovně schvalována.*
2. *Hospodářská funkce: V každé rodině se musí hospodařit, vést domácnost, vyrábět. V současné průmyslové společnosti je tato funkce značně oslabena – rodina je převážně spotřební jednotkou, která nejčastěji jen dovršuje finální fázi výroby, ale některé výrobní prvky z rodiny ani dnes nemizí.*
3. *Emocionální funkce: Rodina poskytuje emoční uspokojení všem svým členům – v dobrých podmínkách rovnoměrně, tedy bez toho, že by se tak dělo na úkor ostatních.*
4. *Socializační funkce: Rodina uvádí dítě rozhodujícím způsobem do lidské společnosti, učí je základním způsobům společenského chování a předává mu základní kulturní statky společnosti“ (Langmeirer, Krejčířová 2006: 183).*

Za velmi důležitou funkci je považována funkce socializační. Reichel uvádí další základní funkce, jako je sociálně-reprodukční, kdy jedinec se učí v rodině sociálně žít, přebírá hodnoty a normy. Rodina dětem předává své sociální know-how, ale

může docházet rovněž k sociálním nerovnostem. Další funkcí je kulturně-reprodukční, kdy rodina své členy seznamuje s hodnotami, kulturou společnosti i jazykem, také je učí tomu, jak funguje život v praxi. Dochází tak k zajišťování kulturní kontinuity společnosti. Kulturní dědictví je tímto předáváno dalším generacím, přestože se jedná o pozměněnou verzi, která představuje funkci kulturně-reprodukční. Reichel zmiňuje další funkce rodiny, kterými jsou: biologicko-reprodukční, ekonomická, terapeuticko-pečovatelská, výchovně-vzdělávací a obranná (Reichel, 2008).

Funkce rodiny, jež uvádí Reichel, jsou zaznamenány na níže uvedeném schématu. Z uvedeného schématu je možné vidět provázanost jednotlivých funkcí a také jejich vzájemnou závislost.

Schéma 1: Funkce rodiny

Zdroj: (Reichel 2008, s. 185).

1.2 Problémy v rodině a vliv na dítě

V rodině se mohou vyskytovat nejrůznější problémy, které negativně ovlivňují vývoj dítěte. Mohou zde být patrné konflikty mezi rodiči, důvodem může být neúplná rodina, patologie v rodině, rozdílné výchovné styly uplatňované na dítěti a řada dalších. K nejčastějším problémům v rodině, které nejvíce negativně působí na dítě, patří týrání, zneužívání či zanedbávání péče. Všechny uvedené faktory negativně ovlivňují zdravý vývoj dítěte, narušují jeho psychiku, růst, sebevědomí. Dítě může

mít problémy s vyjadřováním, psychické problémy, pomočováním, nechutenstvím, uzavřením se do sebe nebo vznikem sociálně patologických problémů. Diplomová práce se soustředí na týrané a zneužívané děti, proto je zde pozornost primárně zaměřena právě na tuto oblast.

1.2.1 Konflikty v rodině

Konflikty mezi rodiči vnímá dítě negativně. Vnitřně se jim brání a může mu to způsobovat psychické problémy, kterým neumí čelit.

1.2.2 Syndrom CAN a jeho formy

Podle odborných odhadů je v České republice týráno až čtyřicet tisíc dětí. V naprosté většině případů však není odhaleno a trvá po celé dětství dítěte, které není schopné se samo ubránit. Kolem padesáti dětí ročně u nás na následky týrání a špatného zacházení umírá. V širším slova smyslu je za týrání považováno i hrubé zanedbání péče o dítě, pohlavní zneužívání, rozvodová traumata a rovněž tzv. systémové týrání.

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte je do naší terminologie převzatý termín z anglického Child Abuse and Neglect. Označení pro fyzické týrání neboli špatné zacházení či nepečování o dítě (mistreatment) poprvé použil v roce 1962 Dr. Kempe ze Spojených států amerických, které nazval „*Syndrom bitého dítěte*“ (*Battered Child Syndrome*). *Toto označení později vyústilo v nový pojem „Zneužití dítěte“ (Child Abuse). Spolu se zanedbáváním dítěte z těch dřívějších pojmů vzniklo označení „Syndrom CAN“.* Za stěžejní je považována definice zdravotní Rady Evropy z roku 1992, která rozlišuje základní formy syndromu CAN, mezi než patří: fyzické (tělesné) a emocionální (psychické) týrání, sexuální zneužívání, zanedbávání a jiné zvláštní formy tohoto syndromu jako systémové týrání, komerční zneužívání dětí, rituální zneužívání a Münchhausenův syndrom by proxy. Syndrom CAN lze definovat jako soubor nepříznivých příznaků v nejrůznějších oblastech stavu a vývoje dítěte a jeho postavení ve společnosti, v rodině především. Jedná se převážně o úmyslné ubližování dítěti, které je způsobené nejčastěji jeho nejbližšími vychovateli, hlavně rodiči.“ (Dunovský a kol., 1995: 15) a díky těmto

vědomým aktivitám „*dochází k poškození zdraví a zdravého vývoje dítěte*“ (Vaníčková, 1995: 43). „*Současně však nejde jenom o jednostranný akt ze strany jejich původce či pachatele, ale o zvláštní interakci všech zúčastněných osob*“ (Dunovský a kol., 1995: 15). Nejvyhraněnější podobou syndromu CAN je úplné zabití dítěte (Dunovský a kol., 1995). Dle Mufsonové a Kranzové (1996) k týrání a zneužívání dítěte dochází, když dospělý člověk nebo mladiství v pozici autority využije moci, kterou má nad dítětem, k získání nějakých výhod. Jestliže má toto zneužívání formu, která působí fyzickou bolest, je to tělesné týrání. Pokud má podobu urážek, psychického teroru, pak se mu říká týrání psychické. Sexuální zneužití je to v případě kontaktního zneužívání, což může být nechtěný sexuální styk nebo sahání na intimní místa. K sexuálnímu zneužívání patří i dětská pornografie a pornografické natáčení či fotografování dětí a mladistvých.

Syndrom CAN je nutno chápat jako multifaktoriální společenský jev, který má nejen prostorový a časový rozměr, ale i rozměr věcný. Proto je poznávání, zjišťování, terapie i rehabilitace CAN záležitostí interdisciplinární. Jednoznačný závěr, zda se jedná o syndrom CAN, by měl být stanoven až po řádné a rovnocenné účasti všech odborníků z oblasti lékařské, psychologické, sociální i trestně právní (Dunovský a kol., 1995).

Syndrom CAN představuje závažný problém, kdy jeho podstatou je hrubý, odmítavý či ponižující přístup k dítěti. V odborné literatuře je řada forem týrání dítěte, avšak každou z nich je možné považovat za nepříznivou pro dítě, dále ohrožující jeho tělesný, psychický nebo sociální vývoj. Mezi základní formy syndromu CAN se řadí:

- a) fyzické týrání,
- b) psychické týrání,
- c) sexuální zneužívání,
- d) zanedbávání,
- e) systémové týrání a sekundární viktimizace,
- f) Münchhausenův syndrom by proxy (v zastoupení)

(http://www.ospod.cz/e_download.php?file=data/editor/16cs_2.pdf&original=Syndrom_CAN_text.pdf).

Do obsahu syndromu CAN patří rovněž zvláštní formy, mezi které například patří zneužívání dětí organizovanou skupinou, dále rituální zneužívání, sexuální turismus nebo také komerční sexuální zneužívání dětí.

a) Fyzické týrání

Tělesné týrání bývá spojeno s řadou faktorů, jako psychická deprivace, emoční týrání nebo zanedbávání v rodinách s vysokou úrovní stresu. Fyzické neboli tělesné týrání je definováno jako: „*tělesné ublížení anebo nezabránění ublížení či utrpení dítěti, včetně úmyslného otrávení nebo udušení dítěte, a to tam, kde je určitá znalost nebo důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno anebo mu vědomě nebylo zabráněno.*“ (Hanušová, 2006: 7).

Dále je možné tělesné týrání dělit na aktivní, pasivní a systémové týrání (http://www.phil.muni.cz/~hump/psychoterapie/deti/Papers/CAN_Fiserova.pdf).

Při aktivním tělesném týrání dochází ke zraněním, postižení orgánů či jejich funkce, tato poranění mohou být jak na první pohled zjevná (otevřená) nebo skrytá (zavřená). Aktivní týrání dále zahrnuje všechny akty násilí na dítěti, která vedou k tělesnému zranění dítěte, k jeho trvalému postižení nebo dokonce k jeho usmrcení. K této formě týrání se také řadí pravidelné tělesné trestání dítěte užívané jako převažující výchovný prostředek. Při aktivním tělesném týrání dochází ke zraněním, postižení orgánů či jejich funkce, tato poranění mohou být jak na první pohled zjevná (otevřená) nebo skrytá (zavřená).

Aktivní tělesné týrání zahrnuje tyto formy týrání:

- „*nepřiměřené bití rukou (pohlavky, facky) či různými nástroji (vařečka, řemen)*“
- *kopání do dítěte, údery pěstí (má často za následek poranění vnitřních orgánů)*
- *popáleniny (např. cigaretou), opaření horkou vodou*
- *bodné rány (často nůžkami)*
- *vytrhávání vlasů, nepřiměřené tahání za ušní boltce - způsobující trhliny*
- *odmrštění, odhození dítěte*
- *škrcení, dušení*
- *svazování, připoutání*

- *silné třesení, zejména s malým dítětem*
- *odnímání spánku, potravy" (<http://www.kppp.cz/co-vas-zajima/syndrom-tyraneho-ditete.html>).*

Dále se jedná o pasivní tělesné týrání, kdy jde o nedostatečné uspokojení nejdůležitějších potřeb dětí v návaznosti na jeho potřeby psychické a sociální. Jde o úmyslné, ale také neúmyslné nepečování o dítě, jedná se také o opomenutí v péči o dítě či pochopení rodičovské role.

Pasivní fyzické týrání:

- *„poruchy vzniklé z nekvalitní a nedostatečné výživy*
- *nedodržování poskytnutí dítěti zdravotní péče a základní hygienu*
- *nedostatky ve výchově a vzdělání*
- *nedostatek přístřeší, ošacení a ochrany*
- *vykořisťování dětí formou nucené práce či žebrání" (<http://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/kriminalita-rizikove-chovani/tyrane-deti/fyzicke-tyrani.html>).*

b) Psychické týrání

V odborné literatuře lze najít spíše pojmy psychologické a emoční týrání. K. P. Od'Hagan se ve své práci zabývá právě těmito pojmy a zvláště vyjmenovává nutnost jejich odlišení. Autor konstatuje, že v jednotlivých zemích je vzrůstající tendence používat zmíněné termíny jako synonyma - např. v Británii a Austrálii mají registraci emočního týrání, avšak registr psychologického nebyl vůbec zaveden (Dunovský a kol., 1995).

Podle K. P. Od'Hagana a jeho studií čerpajících z řady studií různých autorů, neznamená psychické týrání jen emocionální týrání. *„Někteří mluví o přesných hranicích mezi emočním vývojem a duševním (tj. psychologickým) zdravím. Odborníci se však shodují v tom, že emoční týrání dětí vede k poškození psychického vývoje a ohrožuje osobnost v její identitě. Působí tak i na ostatní složky psychického vývoje - např. na rozvoj inteligence, pozornost, vnímání aj." (Dunovský a kol., 1995: 45).*

Psychické týrání obsahuje složku aktivní, tedy že se nějaká činnost nepříznivá dítěti děje (např. jde o nadávky, ponižování, zesměšňování, nedůvěra, opovrhování dítětem, hostilita) a dále zahrnuje i tu skutečnost, že se neděje něco, co má správně být. Například dítě, které pociťuje nelásku, nezájem, nevšímavost či nedostatek péče těch, které má rádo, je také psychicky týráno (Dunovský a kol., 1995).

Psychické týrání je nejhůře prokazatelné. U traumatizovaných dětí se rozvíjí syndrom týraného a zanedbávaného dítěte. Obecnějším pojmem je tzv. deprivací syndrom, který popisuje důsledky toho, že dítěti nebyly naplňovány některé základní potřeby. Psychická deprivace je tedy vážné narušení psychického vývoje, může se projevit v celé struktuře osobnosti a důsledky mohou přetrvávat až do dospělosti.

c) Sexuální zneužívání

V České republice se pojem pohlavního zneužívání používá v případě, kdy je obětí pohlavního zneužití dítě či sexuálního kontaktu dítě do 15 let. V současné situaci v České republice policie řeší přibližně 1000 případů sexuálního zneužívání dětí a mladistvých a současné dlouhodobé výzkumy ukazují, že počet zneužívaných obětí se pohybuje minimálně kolem 15% ze všech členů věkové skupiny 6-15 let. (Přílepková a kol, 2009: 4).

Sexuální týrání má několik podob. U sexuálního zneužívání rozlišujeme dotykové a nedotykové formy. Některé bezdotykové formy jsou brány spíše jako nemravné chování, ale i přesto se jedná o nebezpečné chování, které může svými důsledky ovlivnit vývoj dítěte.

1. Dotykové zneužívání

Dotykové zneužívání je specifickou formou sexuálního zneužívání. „*O kontaktním zneužívání hovoříme, dochází-li k sexuálnímu kontaktu mezi pachatelem a dítětem. Patří sem dotýkání, laskání prsou a pohlavních orgánů, orálnímu, interfemorálnímu (mezi stehna), vaginálnímu nebo análnímu pohlavnímu styku.*“ (Vaníčková a kol., 1997: 17).

Dotykovým zneužíváním podle Vaníčkové (1997) je především:

- Osahávání: jedná se o osahávání genitálních partií, dále také horních část stehen i prsou. Je nutné odlišovat dotýkání pachatele, jenž mu přináší sexuální uspokojení a např. nesexuální mazlení matky s dítětem, zejména v prvních letech života dítěte, čímž si vytváří citové pouto s matkou či jinými blízkými osobami.
- Masturbace: jedná se o dotýkání a dráždění pohlavních orgánů u dětí či také anální dráždění.
- Frotérství: sexuálního uspokojení je zde dosaženo třením o jinou osobu.
- Simulovaná soulož: pachatel využívá tření svých genitálií o genitálie dítěte s cílem dosažení sexuálního uspokojení.
- Penetrace (znásilnění): jedná se o mimořádně brutální zneužití dítěte, u něhož často dochází k jeho poranění. Jde o soulož s dítětem.
- Sadosochistické aktivity: Jedná se o sexuální úchytku, kdy pachatel dosahuje uspokojení zejména při trýznění oběti. Dítě je bito, svazováno a rovněž mučeno různými způsoby, přičemž může dojít k usmrcení.
- Orální sexuální aktivity: jde o líbání s pronikáním jazyka do úst dítěte, olizování či dráždění genitálií. Může také jít o opačný případ, kdy je dítě nuceno, aby toto činilo pachateli.
- Fetišismus, sexuální aktivity se zvířaty: uvedené formy se objevují nejčastěji v pornografických filmech, kde jsou hlavními aktéry děti.

2. Bezdotykové zneužívání

Dále je nutné jmenovat bezdotykové zneužívání. „*Některé bezdotykové formy sexuálního zneužívání mohou být považovány spíše za nemravné chování než za skutečné sexuální zneužívání. Přesto se jedná o velmi nebezpečné chování, se závažnými důsledky pro další vývoj dítěte.*“ (Vaničková a kol., 1997: 15).

Mezi tyto formy patří zejména:

Bezdotykovým zneužíváním je především:

- **Voajérství:** jedná se způsob získávání sexuálního uspokojování během pozorování jiných osob při svlékání, nahých či osob při sexuálním styku. Dítě nemusí vědět o tom, že je pozorováno. Dochází rovněž k situacím, kdy je pachatelem nuceno, aby se svléklo. Do této kategorie se též řadí pozorování

děti při sexuálních aktivitách, jichž se pachatel nezúčastní, ale sám nutí dítě k sexuálním aktivitám s jiným dítětem, dospělým či dokonce se zvířetem. Uvedené aktivity se nejčastěji vyskytují při zneužívání dětí pro komerční účely.

- **Exhibicionismus:** jedná se o sexuální úchylku, při níž se pachatel obnažuje a vystavuje své genitálie jiným lidem. Dochází tímto k pachatelovu sexuálnímu uspokojení a může být spojeno také s jeho masturbací. „*Blízká je i jistá forma obráceného voajérství: vystavování dítěte pohledu na sexuální aktivity jiných osob, buď přímo, nebo prostřednictvím pornografických videozáznamů či fotografií.*“ (Vaničková a kol., 1997, s. 15)
- **Verbální zneužívání:** jde o používání obscénních výrazů, řeči nebo popisování sexuálních aktivit, také často po telefonním hovoru, kdy pachatel nachází zalíbení nebo uspokojení při používání sexuálně zbarveného obsahu, dále je dítě nuceno k sexuálním aktivitám. Uspokojení nachází zejména v této představě, že dítě vykonává jeho pokyny (Vaničková a kol., 1997).

3. Další formy sexuálního zneužívání

Mezi další formy sexuálního zneužívání patří rituální zneužívání a Münchhausenův syndrom. Pokud je řeč o rituálním zneužívání, pak je nutné uvést, že se jedná o zacházení s dětmi, jež se uskutečňuje v souvislosti se symboly, které mají náboženskou, magickou či nadpřirozenou charakteristiku a jsou součástí určitého organizovaného společenství. Vyzývání těchto symbolů a provozování aktivit je užíváno k vyvolání strachu u dítěte (http://www.kreativne.com/tyrane-deti/cz/projevy.php?sekce=zvlastni_formy).

V neposlední řadě je to Münchhausenův syndrom. Jedná se o tzv. Shaken Infant Syndrom (SIS), tedy o syndrom, kdy pachatel třese s dítětem silou, že dítěti přivodí poranění mozku, jenž může vést k trvalým neurologickým poruchám či dokonce i k smrti. Syndrom se vyznačuje opakovaným vyšetřováním a léčením nemocí, jež dítě údajně trpí. Rodiče dítěte si nejčastěji vymýšlejí a zveličují příznaky nemocí nebo postižení, kdy záměrně poškozují vzorky krve, moči i jiných materiálů, navádějí svoje děti k simulaci, aby toto onemocnění působilo co nejdůvěryhodněji a nejzávažněji.

d) Zanedbávání a psychická deprivace

Termín "deprivace" lze přeložit jako "strádání" nedostatkem něčeho. Jedná se o ubližování dítěti, a to někdy závažné, že hraničí až s vraždou. Z uvedeného konstatování pak dále vyplývá, že psychické strádání dítěte nedostatkem určitých podnětů, obdobně jako v případě fyzického týrání, může mít různý stupeň a závažnost a také, že v jeho výsledku spolupůsobí řada dalších okolností.

Zanedbaností je naopak myšleno rozdíl od deprivace a jsou tím myšleny následky nedostatku výchovy v prostředí socioekonomicky nízké úrovně. Zanedbané dítě zpravidla vyrůstá v jednoduchém až primitivním prostředí, s nedostatečnou hygienou, případně bez vhodných vzorů vyspělého chování. Nenavštěvuje pravidelnou školní docházku a nemá ve svém prostředí příležitost rozvinout svůj psychický potenciál. V tomto ohledu se často hledá původ "mravní zpustlosti", tedy vyššího výskytu kriminality apod. v nejnižších (z hlediska socioekonomického) vrstvách společnosti. Současné bádání ukazuje, že je situace nepoměrně složitější, jelikož této klasické zanedbanosti v posledních desetiletích v celém civilizovaném světě znatelně ubylo. Za zdroj neblahých sociálních jevů je spíše prostředí ekonomicky zajištěné, či blahobytné, hygienicky vzorné, poskytující dokonalou příležitost k rozvoji duševních schopností svým členům. Avšak právě zde dítě často strádá citově i neuspokojením potřeby identity a otevřené budoucnosti.

Za zanedbané dítě podle pojmu CAN je myšleno dítě, které je v situaci, kdy je akutně a vážně ohroženo nedostatkem podnětů, které jsou důležité k svému zdravému fyzickému a psychickému rozvoji. Tím je myšleno rovněž celé rozpětí nebezpečnosti takovýchto situací, od nejtěžších, které přímo ohrožují život dítěte, až po takové, které jsou poměrně lehké a které teprve ve spojení s jinými činiteli dávají negativní společenský výsledek zaveden (Dunovský a kol., 1995).

e) Systémové týrání a sekundární viktimizace

Nakonec se jedná o systémové týrání, tedy sekundární viktimizace. Jde o druhotné zneužívání a rovněž ubližování v průběhu vyšetřování pro syndrom CAN, v němž je dítě vystaveno nejprve ze strany pachatele a následně se dítě stává obětí vyšetřování například v rámci vyšetřování, kdy je znovu a opakovaně vyslýcháno, při

lékařských prohlídkách či při výslechu dítěte za přítomnosti pachatele. Následné zraňování oběti obstarávají rovněž média publikováním citlivých detailů o oběti nebo o činu. Dítě tak trpí nadbytečnou psychickou zátěží, kdy opětovně prožívá traumatizující zážitky.

f) Münchhausenův syndrom by proxy (v zastoupení)

Münchhausenův syndrom představuje psychiatrická porucha, jež negativně postihuje především okolí nemocného. Postižený tak má potřebu získávat sympatie okolí pomocí předstírání nejrůznějších chorob. Je tak velmi obtížné určit, nakolik se jedná o úmysl, a nakolik se jedná o nevědomou činnost. Jedinci s Münchhausenovým syndromem rádi vyhledávají lékaře s nejrůznějšími obtížemi a spokojeně se od nich nechávají vyšetřovat či léčit. V současné době moderní medicíny, kdy jsou dostupné nejrůznější vyšetřovací metody, ale kdy mají lékaři permanentní strach ze soudních žalob, je právě pro tyto pacienty ideální prostředí. Vyšetření však vychází negativně, ale vzhledem k faktu, že pacient trvá na přetrvávání obtíží, vyšetření se zpravidla časem opakují (<http://www.stefajir.cz/?q=munchhausenuv-syndrom>).

g) Další formy CAN

Do syndromu CAN lze dále zařadit také formy šikanování. Šikana představuje nebezpečný sociálně patologický jev, při kterém je omezována osobní svoboda rozhodování a je ponižována lidská důstojnost, ale také čest a často se obětím ubližuje na zdraví nebo majetku (<http://www.nicm.cz/files/Sikana.pdf>).

„Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků.“ (<http://www.nicm.cz/files/Sikana.pdf>).

Věková hranice šikanovaných i obětí se stále snižuje a zostřuje. Oběti jsou šikanovány svými vrstevníky či také jinými silnějšími žáky. Šikana se odehrává ve třídě i cestou ze školy nebo do školy. Může se však jednat i o psychickou nebo také fyzickou šikanu. Podle P. Říčana se rozlišuje šikanování skryté i zjevné. Skryté šikanování může být propojeno se sociální izolací a vyloučením šikanovaného z kolektivu. Zjevné šikanování je o to závažnější. Šikanování může mít tyto formy:

- fyzické násilí či ponižování. Jde o všechny formy strkání, zavírání na nevhodná místa nebo bití,
- psychické ponižování a vydírání. Oběť je takto nucena konat proti své vůli. Musí například konzumovat něco nechutné, je nucena kouřit či posluhovat někomu,
- ničivé aktivity, které jsou zaměřeny na majetek oběti. Oběť je tímto vystavována destrukci ošacení, dále školních pomůcek a další.

V praxi se lze setkat zejména s těmito třemi skupinami šikany: přímá i nepřímá šikana, fyzická nebo verbální agrese, aktivní rovněž pasivní nátlak. Jestliže dílčí skupiny se skombinují, vznikne dále osm typů šikany s jednotlivými odlišnostmi, viz tabulka níže č. 1.

Tabulka 1: 8 typů šikany s jednotlivými odlišnostmi

Typy šikany	Příklady projevů
Fyzické přímé aktivní	Agresor štípe šikanovaného, škrťá, bije a kope
Fyzické nepřímé aktivní	Vůdce pošle své lidi, aby udělali špinavou práci za něj
Fyzické pasivní přímé	Agresor omezuje šikanovaného v dosahování svých cílů
Fyzické pasivní nepřímé	Agresor nevyhoví stížnostem a přáním šikanovaného (jít na WC apod.)
Verbální aktivní přímé	Nadávky, urážky a zesměšňování
Verbální aktivní nepřímé	Šíření lží a pomluv
Verbální pasivní přímé	Ignorance pozdravů a otázek
Verbální pasivní nepřímé	Při řešení prohřešku se šikanovaného nikdo nezastane a vina padá na něj.

Zdroj: VAŠUTOVÁ, 2005: 234.

2 Problematika týraných dětí v rámci sociální práce

Posláním sociální práce je především poskytování sociálních služeb jednotlivcům a rodinám, ale i skupinám či komunitám. Hlavním cílem těchto služeb je pomoci klientům vyrovnat se s nezměnitelnými problémy, také omezit či odstranit problémy, jež lze vyřešit či přispět ke zlepšení situace tam, kde je možná úprava sociálních poměrů. Sociální práce v sobě vede dialog mezi tím, co chce společnost ve svých normách a také tím, co chce klient. Cílem sociální práce je zejména rozvíjet uvedený dialog ke vzájemné spolupráci (Mahrová, 2008).

2.1 Cíle a metody sociální práce

V rámci sociální práce jsou uplatňovány metody a cíle. Hlavním cílem sociální práce je především pomáhat lidem. *„Pomocí je zde myšlena organizovaná intervence založená na odborných znalostech a dovednostech sociálního pracovníka, způsob, jejíhož zahájení, průběhu i způsobu ukončení je s klientem předem dojednan.“* (Smutková, 2007: 10). Zpravidla se jedná o skutečnost, že sociální pracovník se snaží klienta motivovat a podporovat k tomu, aby vyřešil problém sám. Poskytuje mu však cenné rady a kontakty na odborné instituce a zejména mu aktivně naslouchá. Jak Smutková (2007) uvádí dále, v praxi je možné se setkat se třemi skupinami aktivit, na které se sociální práce zaměřuje. Sociální pracovník tak může odstranit problém klienta pomocí odstranění podnětů, jež problém vyvolaly. Sociální pracovník může odstraňovat klientův problém tím, že odstraní podněty, jež problém vyvolaly, či poskytne klientovi psychoterapeutickou podporu v rámci adaptace na vzniklou situaci. V praxi však je možné využít také takové aktivity, které se zaměřují na rozvoj potenciálu klienta, či se jedná o vzdělávací nebo také rozvojové kurzy. Třetí skupinou pak je prevence, jež je záměrně cílená na určitou skupinu a jejím úkolem je včasné rozpoznání, kontrola a také eliminace faktorů, které mohou narušovat sociální fungování.

2.2 Sociální práce a sociální pracovník při řešení týrání dětí

Každý sociální pracovník musí ovládat základy komunikace s člověkem v tísní. Jinak tomu není ani v případě dětské oběti, která je mnohem citlivější, zranitelnější, nedůvěřivější, než dospělý člověk. Sociální pracovníci pracující s týranými dětmi tuto skutečnost dobře vědí a uvědomují si její vážnost. Vědí, že musejí v dítěti znovu vzbudit důvěru v dospělou osobu a ukázat, že svět, který znali dosud, není jediný. Důvěra dítěte je tím základním, co se může sociálnímu pracovníkovi podařit získat. Jak uvádí Satirová (1994), důležitá je zde především komunikace a její umění. *„Komunikace pokrývá celou škálu možností, jak si předávat informace: to znamená jaké informace lidé sdělují a přijímají, jakým způsobem je použijí a jaký jim přisuzují význam.“* (Satirová, 1994: 53). Křivohlavý (1988) říká, že není možné nekomunikovat, neboť vždy určitým způsobem komunikujeme. Navíc pokud nemluvíme vůbec, sdělíme právě to, co nechceme říct.

Domnívám se, že i odbornost a osobnost sociálního pracovníka je též velmi důležitá. Činnost pracovníku je totiž velice náročná a zodpovědná, má velký významný dopad na životy lidí a kvalitu celé společnosti. Proto je také nezbytná potřeba celoživotního vzdělávání sociálních pracovníků.

Sociální pracovník se pohybuje v širokém spektru sociální práce, předpokládají se u něho znalosti z různých oborů, diagnostikuje problém klienta, jeho řešení, odkazuje klienta na příslušné odborníky.

Sociální pracovník musí ovládat řadu dovedností a mít předpoklady pro práci s klientem. Důležitá je empatie a profesionalita, která se získává mnohaletou praxí. Přirozeně je důležité vzdělání, ale také úroveň tvořivosti a kultivace. Předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka je způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost, zdravotní a odborná způsobilost. Sociální pracovník by měl být důvěryhodný, měl by být schopen naslouchání a hluboké empatie. Klient musí cítit zájem ze strany pracovníka, který by ho měl přesvědčit o tom, že ho situace klienta zajímá, a že je schopen ruka v ruce s klientem najít nejlepší cestu k vyřešení klientova problému.

Mezi dalšími vlastnostmi sociálního pracovníka jsou uváděny i cílevědomost, samostatnost, předvídavost, vysoká motivace, ale také smysl pro humor, zájem

o informace a odmítání stereotypu.

Odbornost sociálního pracovníka je dána Zákonem č. 108/2006 Sb. o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon určuje činnost pracovníků v sociálních službách a také podmínky jejich odborné způsobilosti.

Odbornou způsobilostí k výkonu sociálního pracovníka je vyšší odborné vzdělání v oborech zaměřených na sociální práci a sociální pedagogiku, sociální a humanitární práci sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost a vysokoškolské vzdělání zaměřené na sociální práci, sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální péči nebo speciální pedagogiku.

Stejně jako odbornost sociálních pracovníků je dle mého mínění k dodržování Etického kodexu sociálním pracovníkem. Tento přijala Společnost sociálních pracovníků České republiky s platností od 1. 1. 1995.

Tento Kodex vytvořil mimo jiné pravidla etického chování sociálního pracovníka ve vztahu ke klientovi, ke svému zaměstnavateli, k jeho kolegům, ve vztahu ke svému povolání a odbornosti, ale také ke společnosti.

Domnívám se však, že ke všem předpokladům, které přispívají ke kvalitě a odbornosti pracovníka, musí mít i něco navíc. Měl by mít rád lidi, měl by je ctít a měl by mít snahu jim pomoci, měl by mít přirozenou autoritu a po stránce morální a lidské by měl být na vysoké úrovni.

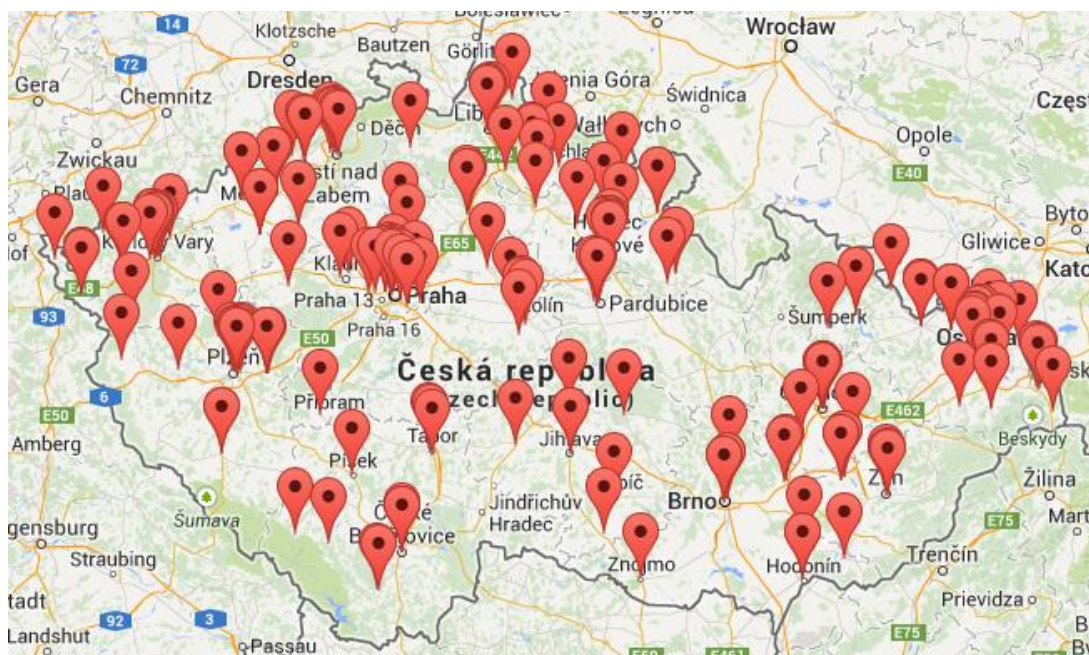
2.2.1 Oznamovací povinnost

Podezření z týrání a zanedbávání dítěte musí být hlášeno na základě podání tzv. oznamovací povinnosti na příslušné oddělení sociálně-právní ochrany dětí či na policii, a to v souladu s § 10 a § 53 zákona č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Oznamovací povinnost je dále ustanovena § 368 nového trestního zákoníku. Také každý občan má povinnost nahlásit své podezření, že se s dítětem špatně zachází. *„Jednoznačně platí, že pokud se podaří odhalit zanedbávání a týrání dítěte včas, nemusí být následky fatální. Bohužel však z praxe víme, že většina dětí je trýzněna dlouhodobě.“* (<http://zdravi.e15.cz/clanek/mlada-fronta-zdravotnicke-noviny-zdn/nasili-na-detech-jak-dal-v-prevenci-syndromu-can-451186>).

2.2.2 Organizace zabývající se týranými a zneužívanými dětmi

V rámci České republiky působí řada organizací, zabývajících se týranými a zneužívanými dětmi, jak dokazuje seznam organizací na níže uvedeném obrázku.

Obrázek 1: Seznam organizací zabývajících se týranými a zneužívanými dětmi

Zdroj: <http://ikatalogy.nidm.cz/katalog/socialne-patologicke-jevy/tyrani-a-zneuzivani-deti>.

2.2.3 Prevence

V rámci prevence se jedná o primární, sekundární a terciární prevenci. Pokud se jedná o týrané, zneužívané a zanedbávané dítě, není možné oddělovat prevenci primární, sekundární a terciární, nebo dílčí složky různých preventivních programů se musejí vzájemně překrývat, kombinovat a rovněž doplňovat (Vykopalová, 2002).

a) Primární prevence

Primární prevence musí směřovat k celé populaci a to jak dospělé, tak dětské. Jako vhodný způsob lze označit seznamování s problematikou syndromu CAN a CSA. Důraz má být kladen na skutečnost, že uvedené problémy se vyskytují v populaci ve velkém počtu a v nejrůznějších formách a ohrožují dospělé a děti.

Primární prevence vůči dospělým má zdůraznit potřebu kvalitního rodičovství, odpovědnosti za dítě a uspokojování všech jeho základních potřeb, práv a nároků. Také je důležité dospělé seznamovat s právy dítěte, které jsou uvedeny v Úmluvě o právech dítěte a ve Světové deklaraci o přežití, rozvoji a ochraně dítěte. Dítě tak má být chtěné, milované a v bezpečí. Pokud se jedná o primární prevenci ve vztahu k dítěti, pak je nutné, aby bylo bráno v potaz, že i děti mají být seznámeny se svými právy. Je nutné, aby se dítěti dostalo v rámci pohlavní výchovy důležité informace o sexualitě člověk a také jeho vývoji. Dítě musí znát nebezpečí, jenž mu hrozí, a to zejména v oblasti sexuální. Je tak potřebné, aby se tomu naučilo bránit a aby se vyhýbalo lidem, které jej mohou zneužívat, aby nebralo cizí lidi domů, umělo říci ne apod. Nejdůležitější roli v tomto směru musí sehrát především rodina a zde by dítě mělo získat základní etické hodnoty a vytvořit si pozitivní postoje a vazby také ve sféře sexuality. Škola by pak měla poskytovat seriózní informace (Weiss a kol., 2005).

b) Sekundární prevence

Sekundární prevence se zaměřuje na rodinu a děti, jenž jsou více či méně zatíženy určitým rizikem, například v sexuální oblasti. Často to jsou děti z problémových a dysfunkčních rodin, které dále ohrožují ostatní děti. Rodiče by měli sami s dítětem mluvit například o sexualitě, která je normální a která již normální není (Weiss a kol., 2005).

„Sekundární prevenci sexuálního zneužívání chápe většina autorů především jako záměrné působení na situace, podmínky či okolnosti, které nějakým způsobem zvyšují či podmiňují riziko zneužití dítěte s cílem tyto fenomény minimalizovat nebo zcela eliminovat.“ (Täubner, 1996: 67).

Provazníková označuje cíl sekundární prevence ve vyhledávání rizikových skupin obyvatelstva.

Matějček ve spojitosti s CAN za sekundární prevenci pokládá:

- Vytipování rizikových skupin obyvatelstva i rizikových situací, za kterých ke CAN dochází.
- Cílené působení na uvedené skupiny lidí a ty situace tak, aby se riziko CAN snížilo na minimum.

V sekundární prevenci je nutno zaměřit se na sebevědomí dítěte, posilovat ho a soustředit se na věci, ve kterých má dítě předpoklady vynikat. Do sekundární prevence patří i diagnostická schopnost učitele, kdy je schopen včas zachytit stres žáka a jeho stresor a předcházet mu dodržováním dalších výchovných principů.

c) Terciární prevence

Terciární prevence představuje soubor nejrůznějších opatření, která směřují k zastavení či omezení probíhajícího zasažení dítěte CAN a všech škod, které z tohoto poškození dítěte plynou. Tato prevence navazuje na terapeutické a rehabilitační aktivity a snaží se o rychlý a kvalitní návrat k normě a vyloučení všech negativních podmínek a faktorů, které syndrom CAN vyvolaly. Zde se dále řadí tzv. kvartární prevence, kdy se jedná o návrat dítěte zpět domů, pokud v rámci léčby a ochrany dítěte bylo umístěno jinde (Weiss a kol., 2005).

2.3 Možnosti a meze sociální práce pro týrané a zneužívané děti

Výkon profese sociálního pracovníka v oblasti pomoci týraných a zneužívaných dětí má nejen své možnosti, kterými se práce v podstatě zabývá a dále zabývá, ale také své meze.

Všichni pracovníci pomáhajících profesí mohou být při výkonu své práce ohroženi, a nezáleží na tom, zda samotnými klienty či v případě práce v terénu dalšími osobami, jež se zde pohybují. Všechna pracoviště orgánu sociálně právní ochrany mají systematicky pracovat s identifikací rizikových situací nebo také rizikových skupin klientů, následně zajišťovat odbornou i metodickou přípravu sociálních pracovníků a samozřejmě vytvářet technická i procesní pravidla, jež mají rizikovým situacím předcházet či minimalizovat jejich průběh nebo také důsledky. Jestliže sociální pracovník necítí bezpečí, nemůže svou práci adekvátně vykonávat. V podstatě uvedené systému ochrany dětí i další poskytovatelé sociálních i zdravotnických služeb a potkají se s násilnými a agresivními incidenty (<http://www.nadacesirius.cz/soubory/prilohy/manual-spod-pro-praxi.pdf>).

Rizikové faktory při poskytování sociálních služeb je možné rozdělit do tří základních skupin, na:

- pracovní postupy,
- rizikový klient,
- prostředí.

Jednotlivé faktory jsou níže rozebrány.

2.3.1 Pracovní postupy

Mezi hlavní rizikové pracovní postupy, jež mohou iniciovat konfliktní chování klientů, je možné uvést následující tvrzení:

- dlouhé čekací doby - sociální pracovník nedodrží předem dohodnutý čas konzultace.
- nedostupnost návazných služeb - po rodině se požadují změny, přičemž k jejich dosažení potřebuje podporu sociálních služeb, avšak ty nejsou dostupné a rodině pak hrozí sankce.
- nedostatek personálu a častá fluktuace pracovníků, jež znemožňuje individuální i dlouhodobou systematickou práci s klienty.

Všichni zaměstnanci musejí vědět, jak mají postupovat, pokud jednají s klienty, se kterými se cítí být ohroženi. Sociální pracovník může odmítnout rozhovor s takovým klientem pracovat a má právo požadovat ochranu.

Důležité je dodržování základních bezpečnostních pravidel. Zásadní je přijmout opatření, které zkracují čekací dobu a v případě, že se najednou sejde více klientů včas a důkladně je informovat či si domluvit náhradní termín. Dále je nutné zajistit přítomnost dostatečného počtu kvalifikovaného personálu po celou dobu, kdy přicházejí klienti. Také je důležité zamezit pracovníkům, aby zůstávali v prostorách sami po skončení pracovní doby a při zachování ochrany identity klientů vytvořit systém symbolů a značek, jež mohou své kolegy upozornit na přítomnost rizika. Dále by se mělo ilustrovat pracovníky, jak se obléknout, aby oděv nemohl být použit jako zbraň, např. šátky, korále apod.

(<http://www.nadacesirius.cz/soubory/prilohy/manual-spod-pro-praxi.pdf>).

Sociální pracovníci také musejí respektovat zákony a nařízení zejména, pokud se jedná o takto citlivou problematiku, také embargo na zveřejňování informací.

2.3.2 Rizikový klient

Obecně je jen velmi těžké zjistit, kdo je rizikovým klientem a kdo jím není. Některé situace a okolnosti se mohou stát agresivními, avšak ke skutečné agresi se uchyluje jen menšina klientů. Přesto musí být věnována zvýšená pozornost klientům, jenž mají v anamnéze alkoholovou či drogovou závislost. Šetření výskytu násilného chování tak vzhledem k potřebám ochrany dětí představuje jednu z prioritních oblastí, jež je zjišťována ve fázi vstupního hodnocení ohrožení dětí. Pokud jsou zde identifikovány některé rizikové oblasti, měly by být zaznamenány do spisu. Uvedený záznam by v žádném případě neměl klienta stigmatizovat, avšak zároveň by měl činit jakéhokoliv sociálního pracovníka, jenž s klientem pracuje a také plánování všech konzultací (<http://www.nadacesirius.cz/soubory/prilohy/manual-spod-pro-praxi.pdf>).

2.3.3 Prostředí

Vzhledem k tomu, že ochrana dětí je poskytována na úřadě a v terénu, je nutné vytvářet základní bezpečnostní pravidla pro práci v obou prostředích. Nutné je také zajistit bezpečnost v konzultačních prostorách úřadu, což je jednodušší, neboť zde je vyšší bezpečnost za použití bezpečnostních prvků.

Konzultační prostory i čekárny by měly být vybaveny účelně, neměly by zde být ostré hrany, které je možné použít jako zbraň. Prostory by měly také být vybaveny technickými zařízeními ochrany. Jsou zde i vysoce rizikové oblasti a všechny tyto prostory je nutné udržovat ve výborném stavu.

Dále je to práce v terénu, která má řadu výhod. Je možné zjistit řadu informací, které by při pouhém setkávání se s klienty nikdy v kanceláři nezískali. V terénu však může sociální pracovník být ohrožen přímo v rodině, ale i v prostředí, kde žije (<http://www.nadacesirius.cz/soubory/prilohy/manual-spod-pro-praxi.pdf>).

3 Sociálně-právní ochrana dětí

Sociálně-právní ochrana dětí se orientuje na děti,

a) „jejichž rodiče

1. zemřeli,

2. neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo

3. nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti;

b) které byly svěřeny do výchovy jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy;

c) které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, žijí se prostitutí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití;

d) které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte;

e) na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu;

f) které jsou na základě žádostí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umístovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců;

g) které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami;

h) které jsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany, azylanty nebo osobami požívajícími doplňkové ochrany, a které se na území České republiky nacházejí bez doprovodu rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu;

pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí." (<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>).

3.1 Legislativa

V rámci této kapitoly je pozornost zaměřena na předpisy sociálně-právní ochrany dětí. Práva dětí se musejí chránit, což vyplývá již z Listiny základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku České republiky. Sociálně-právní ochrana dětí je zahrnuta v řadě zákonů ČR. Za velmi důležitý je považován zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů. Dále je to nový občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník), jenž nahrazuje zákon o rodině. Za velmi důležité je nutné považovat některé mezinárodní dokumenty, jako je Úmluva o právech dítěte, Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí nebo také Úmluvy o ochraně dítěte a spolupráci při mezinárodním osvojení.

3.1.1 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Ochrana ohrožených dětí spadá pod vládu ČR. Podle zákona 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí se myslí, že „*Sociálně-právní ochranou dětí (dále jen "sociálně-právní ochrana") se rozumí zejména a) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění, c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny, d) zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině. (2) Nedotčeny zůstávají zvláštní právní předpisy, které upravují též ochranu práv a oprávněných zájmů dítěte. (3) Tento zákon se použije na právní vztahy, které nejsou upraveny přímo použitelným předpisem Evropské unie v oblasti dávek pěstounské péče.*“ (Zákon č. 359/1999 Sb.).

Tento zákon dále uvádí, že ve smyslu zákona se dítětem rozumí nezletilá osoba. V případě nezletilých dětí, jenž nabyly plné svéprávnosti, se sociálně-právní ochrana poskytuje jen v rozsahu, který je stanovený v § 8 odst. 1, § 10 odst. 1 písm. e), § 10 odst. 3 písm. a), b), § 29, § 32 odst. 4, § 33 a 34. V rámci poskytování sociálně-právní ochrany v uvedených případech je příslušný orgán sociálně-právní ochrany povinen respektovat vůli dítěte, které nabylo plné svéprávnosti. Sociálně-právní ochrana je poskytována dítěti, jež na území České republiky má trvalý pobyt, má na základě zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území

České republiky povolen trvalý pobyt či je hlášeno k pobytu v rámci území České republiky po dobu nejméně 90 dnů, dále podalo žádost o udělení mezinárodní ochrany na území České republiky a také je oprávněno trvale pobývat, pobývá s rodičem, jenž podal žádost týkající se udělení mezinárodní ochrany či také oprávnění k pobytu za účelem poskytnutí dočasné ochrany na území České republiky nebo které pobývá na základě uděleného oprávnění k pobytu za účelem dočasné ochrany na území České republiky podle zvláštního právního předpisu, pobývá s rodičem, jenž na území pobývá na základě víza k pobytu nad 90 dní za účelem strpění pobytu na území na základě zvláštního právního předpisu či který je azylantem, ale i osobou požívající doplňkové ochrany, nebo je azylantem nebo osobou požívající doplňkové ochrany. V uvedeném rozsahu stanoveném zmíněným zákonem (v ustanovení § 37 a 42) se sociálně-právní ochrana poskytuje dítěti, jež nemá na území České republiky povolen trvalý pobyt nebo není hlášeno k pobytu v rámci území České republiky po dobu minimálně 90 dnů na základě zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území České republiky ani není oprávněno podle zvláštního právního předpisu trvale pobývat na území v rámci České republiky.

Důležité je zmínit novelu č. 401/2012 Sb., kterým se novelizuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí, jež byl schválený dne 7. 11. 2012. s účinností od 1. 1. 2013.

Tato novela se zaměřila například na:

- *„Stanovení závazných postupů pro činnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) a dalších účastníků systému*
- *Zavedení standardů kvality práce a nastavení minimálních rámců činnosti pro všechny subjekty v systému.*
- *Rozvoj náhradní rodinné péče, zvýšení podpory pěstounské péče, hmotné zajištění pěstounské péče na přechodnou dobu, změna způsobu příprav pěstounů, vytváření podmínek pro zřízení podpůrných a odlehčovacích služeb pro nové i stávající pěstounské rodiny" (<http://www.vzd.cz/reforma-systemu-pece-o-ohrozene-deti>).*

Tato novela se zaměřila na oblasti, které se dotýkají stanovení závazných postupů pro činnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí a jednotlivých účastníků. Došlo k zavedení standardů kvality práce, nastavení minimálních rámců činnosti pro

všechny subjekty v systému a řada dalších změn, které by měly systém zjednodušit a udělat jej lepším pro dítě.

Změny uskutečněné od 1. 1. 2013 měly především zkvalitnit systém péče o samotné děti. Pěstouni nově pobírají za dítě mzdu a doba strávená péčí o dítě se jim bude započítávat do důchodu, což je obrovská změna vůči předešlé době. Nárok na odměnu pěstouna má osoba pečující a osoba v evidenci a také osoba pečující nebo osoba v evidenci, jestliže nezaopatřené dítě, které jí bylo svěřeno do péče, nemá po dosažení zletilosti nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte jen proto, že požívá důchod z důchodového pojištění, kdy jeho výše je stejná nebo vyšší než daný příspěvek. Odměny pěstouna činí za kalendářní měsíc, pokud není stanoveno jinak:

- a) „8 000 Kč, je-li pečováno o jedno dítě,
- b) 12 000 Kč, je-li pečováno o 2 děti,
- c) 20 000 Kč,
 - je-li pečováno alespoň o 3 děti,
 - je-li pečováno alespoň o 1 dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost),
 - jde-li o osobu v evidenci, a to i v případě, že nepečuje o žádné dítě, nebo
- d) 24 000 Kč, pečuje-li pěstoun alespoň o 1 dítě, které mu bylo svěřeno na přechodnou dobu, a toto dítě je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni IV (těžká závislost) nebo ve stupni III (úplná závislost).“ (Zákon č. 359/1999 Sb.).

3.1.2 Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte zahrnuje státy, které jsou smluvní stranou této Úmluvy majíce na zřeteli, že na základě zásad vyhlášených v Chartě Spojených národů je uznání přirozené důstojnosti včetně rovných a pomocí nezcizitelných práv všech dílčích příslušníků lidské rodiny základem svobody, dále spravedlnosti a míru ve světě, majíce na mysli, že lid Spojených národů v Chartě opětovně potvrdil vlastní

víru v základní lidská práva, v důstojnost a také hodnotu lidské osobnosti a také že vyjádřil vlastní odhodlání podporovat sociální pokrok a dále zlepšovat životní úroveň při větší svobodě, uznávající, že Spojené národy ve Všeobecné deklaraci lidských práv a v rámci mezinárodních paktech o lidských právech prohlásily a zároveň dohodly se na tom, že všem přísluší v nich stanovená práva, a zejména bez jakéhokoli rozlišování dle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, dále politického i jiného smýšlení, národnostního, ale i sociálního původu, majetku, rodu či jiného postavení, že ve Všeobecné deklaraci lidských práv Spojené národy prohlásily, že dětství má nárok na zvláštní péči a pomoc (http://www.zsvejprty.cz/New_Folder/www/VP/preambule.htm).

3.1.3 Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí

Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí slouží k větší ochraně práv dětí a rodičů v rámci vztahů k zahraničí. Úmluva byla sjednána Haagskou konferencí v roce 1980. Českou a Slovenskou federativní republikou pak byla podepsána v prosinci roku 1992, a to po rozpadu federace, kdy se stala závaznou i pro Českou republiku (Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů).

3.1.4 Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení

Dne 29. května 1993 došlo v Haagu k přijetí Úmluvy o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení. Jménem České republiky byla tato Úmluva podepsána v Haagu dne 1. prosince 1999. S uvedenou Úmluvou vyslovil souhlas také Parlament České republiky a dále prezident republiky Úmluvu ratifikoval. Ratifikační listina České republiky pak byla uložena u vlády Nizozemského království, deponitáře Úmluvy, dne 11. února 2000. V rámci ratifikace Úmluvy zároveň došlo k oznámení České republiky, na jehož základě podle článku 23 odst. 2 Úmluvy orgánem oprávněným vydat potvrzení o osvojení je Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně (<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2004012303>).

3.1.5 Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Zákon o rodině uvádí řadu práv a povinností, týkajících se rodiny a péče o dítě, i náhradní rodinné péče. Tento zákon patří mezi právo soukromé a zabývá se tak manželstvím, založením rodiny včetně výchovy dětí. Jeho první část se věnuje svazku manželství, jeho vzniku, neplatnosti a neexistenci manželství apod. Druhá část se věnuje vztahům mezi rodiči a dětmi, rodičovskou zodpovědností apod. Část třetí rozebírá výživné, vzájemnou vyživovací povinnost rodičů a dětí a mezi ostatními příbuznými a také manžely a další (<http://zakony.centrum.cz/zakon-o-rodine>).

3.1.6 Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Trestní zákoník je chápán za součást veřejného práva, a tedy upravuje trestní právo hmotné. V první části definuje časovou a také místní působnost trestních zákonů, dále základy trestní odpovědnosti a také účastníky trestného činu, okolnosti vylučující protiprávnost činu, rovněž zánik trestní odpovědnosti i trestní sankce a řadu dalších. Druhá, Zvláštní část, pak již popisuje skutkové podstaty dílčích trestných činů, a to včetně těch proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a dále proti rodině a dětem, proti životnímu prostředí nebo také hospodářské (<http://zakony.centrum.cz/trestni-zakonik>).

3.2 Náhradní rodinná péče

3.2.1 Možnosti intervence

Síť služeb poskytovaných ohroženým dětem by měla zahrnovat péči o oběti a jejich rodiny, a to včetně programů pro rodiče, kteří svým chováním dítě ohrožují (Matoušek a kol., 2010). Jednotlivé druhy programů tak jsou níže rozebrány.

3.2.2 Péče o dětské oběti

Sociální pracovník, který má pravomoc rozhodovat o kontaktu ohroženého dítěte s rodinou v případech prokázaného špatného zacházení rodičů s dítětem, v první řadě musí řešit otázku, zda by nebylo pro dítě nejlepší rodinu opustit. V České republice se jedná o rozhodnutí soudu. Avšak ty až na některé výjimky akceptují návrhy sociálních pracovníků. Při tomto rozhodování se porovnává závažnost dvou hrožících traumat, a to trauma ze špatného zacházení versus trauma ze ztráty kontaktu s nejbližšími lidmi, což je spojené se ztrátou domova. Záleží také na tom, zda má být ohrožené dítě přemístěno do náhradní rodiny či do ústavní péče. V České republice je ohrožené dítě někdy odesíláno s jedním rodičem do azylového zařízení. V jiných případech je umísťováno do ústavu, poté se případně vrací do své původní rodiny či do rodiny náhradní, anebo v ústavní péči zůstává až do dospělosti (Matoušek a kol., 2010).

Je však důležité podotknout, že ústavní zařízení nemůže dětem plně nahradit funkční rodinu, jelikož chybí vzor rodičů, se kterým se tyto děti nesetkaly ani u svých biologických rodičů, jelikož jako vzor selhali. Jsou zde jen vychovatelé, kteří se o děti starají a snaží se z nich vychovat řádné lidi pro společnost.

V některých případech představuje náhradní péče či odchod pachatele z domova jediný způsob, jak dítě ochránit před bezprostředním nebezpečím, přestože ztráta domova může vyústit také v další psychologické a sociální poškození. Následuje psychoterapeutická pomoc, která umožní zpracovat traumatické zážitky. Mělo by se o ni uvažovat také léta po tom, co nevhodné působení dospělého skončilo. Dítě totiž bylo postiženo posttraumatickým stresovým syndromem. Psychoterapie dítěti chce poskytnout příležitost k vyjádření a také prozkoumání pocitů, které souvisejí se špatným chováním rodičů, dále poskytnout příležitost k realistickému náhledu na odpovědnost za to, co se v rodině dělo, jelikož dítě často trpí pocitem, že ono je vinno za tuto situaci, snížení úzkosti a strachu u dětských klientů a tlumení jejich agresivity a asociálních projevů a dále zlepšení vztahů v rodině a vztahů vrstevnických.

Péče o dětské oběti je uskutečnitelná formou individuální terapie či formou docházkových programů ve stacionáři. V České republice poskytuje tuto

psychoterapeutickou péči dětem postiženým špatným zacházením několik krizových center (Matoušek a kol., 2010).

Děti je možné také umístit do pěstounské péče a dalších forem náhradní rodiny. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů upravuje formy náhradní výchovy. Jedná se o:

1. Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče.
2. Pěstounská péče (pěstounská péče a také pěstounská péče na přechodnou dobu).
3. Osvojení.
4. Poručenství (jen v případech, kdy poručník o dítě osobně pečuje).
5. Ústavní výchova a ochranná výchova.
6. Pobyt a péče v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

a) Svěření dítěte do péče jiné osoby než rodiče

Nový občanský zákoník uvádí, že pokud nemůže o dítě osobně pečovat žádný z rodičů, a to ani poručník, může soud svěřit dítě do osobní péče jiného člověka. Rozhodnutí o svěření dítěte do péče musí však být v souladu se zájmy dítěte. Svěření dítěte do osobní péče pečující osoby na druhou stranu nenahrazuje pěstounskou péči, předpěstounskou péči a ani péči, jež musí předcházet osvojení a má přednost před péčí o dítě v ústavní výchově (Zákon č. 89/2012 Sb.).

b) Pěstounská péče

Pěstounská péče představuje jeden z možných typů náhradní rodinné péče, jež je u v České republice možná se státní pomocí. Na rozdíl od osvojení se u pěstounské péče nestává pěstoun zákonným zástupcem dítěte a nemá tak na dítě ani vyživovací povinnost. Vyživovací povinnost během pěstounské péče je v kompetenci státu, který pěstounům vyplácí příslušné dávky (<http://socialni-davky-2014.eu/pestounska-pece-2014/>).

c) Osvojení

Osvojení představuje další formu náhradní rodinné péče, kdy osvojením vzniká takový poměr mezi osvojitelem a osvojencem, jaký je mezi rodiči a dětmi, a mezi osvojencem a příbuznými osvojitele poměr příbuzenský. Všichni osvojitelé pak mají rodičovskou zodpovědnost při výchově dětí. O osvojení soud rozhoduje na návrh osvojitele, přičemž k návrhu na osvojení dítěte do ciziny je osvojitel dále povinen připojit pravomocné rozhodnutí týkající se souhlasu s osvojením vydaném Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí (Zákon č. 94/1963 Sb.).

Dále je nutné definovat pojem "osvojení nezrušitelné". *„Osvojení může být provedeno také tak, že je nelze zrušit. Takto mohou osvojit dítě pouze manželé, nebo jeden z manželů, kteří žijí s některým z rodičů dítěte v manželství anebo pozůstalý manžel po rodiči nebo osvojiteli dítěte. Výjimečně může takto osvojit i osamělá osoba, jestliže jsou jinak předpoklady, že toto osvojení bude plnit svoje společenské poslání. V takovém případě soud též rozhodne, aby byl z matriky vypuštěn zápis o druhém rodiči dítěte.“* (Zákon č. 94/1963 Sb.).

Možností je i mezinárodní osvojení. Zprostředkování osvojení spočívá ve vyhledávání dětí vhodných k mezinárodnímu osvojení, pro které je nutné nalézt vhodné osvojitele. Osvojení se zprostředkuje pouze na žádost fyzické osoby, jež má zájem o mezinárodní osvojení. Úřad spolupracuje při zprostředkování mezinárodních osvojení pouze s ústředními orgány či ve spolupracujících státech řádně pověřenými organizacemi. V současnosti probíhá zprostředkování mezinárodního osvojení jedine v případě žadatelů o osvojení českých dětí z ciziny. Také se jedná o jeden případ českých žadatelů o osvojení dítěte ze Slovenska. Každý rok úřad zprostředkuje přibližně tři desítky mezinárodních osvojení (<http://www.umpod.cz/osvojeni>).

d) Poručenství

Další možnou variantou je poručenství, což je blíže definováno v zákoně č. 94/1963 Sb., zákon o rodině. Jestliže rodiče dítěte zemřeli nebo byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti či snad byl výkon jejich rodičovské zodpovědnosti pozastaven nebo jestliže nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, poté soud ustanoví

dítěti poručníka, jenž bude nezletilého vychovávat, zastupovat a také spravovat jeho majetek místo jeho rodičů (Zákon č. 94/1963 Sb.).

e) Ústavní výchova a ochranná výchova

Ústavní a ochranná výchova je upravena v zákoně č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, dále v zákoně č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách) nebo také v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a v neposlední řadě v zákoně o rodině.

V zákoně o rodině je uvedeno, že rozhodnutí o nařízení ústavní výchovy v případě, že je výchova dítěte vážně ohrožena nebo pokud je narušena a za toho předpokladu, že jiná výchovná opatření selhala a rodiče z vážných důvodů nemají možnost výchovu dítěte zabezpečit. Poté soud může nařídit rovněž ústavní výchovu (Zákon č. 94/1963 Sb.).

f) Pobyt a péče v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Sociální pracovníci často musejí při své práci spojené s ochranou dětí volit, kam děti umístí. V souvislosti s touto problematikou může být pobyt a péče v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, což je blíže upraveno zákonem o sociálně-právní ochraně dětí. Zmíněná zařízení poskytují ochranu a pomoc těm dětem, které se ocitly bez jakékoliv péče nebo když je jejich život a zdravý vývoj vážně ohrožen, případně pokud se jedná o děti bez péče přiměřené jejich věku nebo také, pokud se jedná o dítě tělesně nebo duševně týrané nebo zneužívané, ale i dítě, které se ocitlo v prostředí a situaci, kdy jsou ohrožena jeho základní práva zvláště závažným způsobem.

Pobyt a péče v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc představuje šanci jak dětem co nejrychleji pomoci od jejich utrpení.

3.3 Systém sociální péče ve městě Brno

Pomoc pro potřebné děti je realizována prostřednictvím krizových center, která jim zajišťuje bezpečí, podporu, naději a vedení v situaci, které ony samy vnímají jako neodkladnou a naléhavou a mají pocit, že jsou ve stavu nouze.

Ve městě Brno se nachází Dětské centrum Brno, p.o. – Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, Fond ohrožených dětí – pobočka Brno, Spondea – krizové centrum pro děti a dospívající, Modrá linka – centrum a linka důvěry pro děti a mládež a některá další. Jednotlivá zařízení jsou níže představena.

3.3.1 Dětské centrum Brno, p.o. - Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Dětské centrum je příspěvková organizace, která poskytuje okamžitou pomoc dětem od narození do 18. let věku. Dětské centrum je zařízení s kapacitou cca 120 dětí, pro děti, které jsou v centru po nezbytně nutnou přechodnou dobu, nejdéle však do doby, než opět mohou žít ve funkční rodině. Zařízení je pro zdravé děti i pro děti postižené, o něž pečuje zdravotnický a pedagogický personál. Cílem zařízení je snaha zajistit všem dětem co nejlepší podmínky pro zdravý duševní a fyzický vývoj a dále zaručit stabilní prostředí, které má pozitivní vliv na vývoj dětí. Velká část dětí se vrací do původní rodiny, nebo odchází k adoptivním rodičům či pěstounům. Několik dětí ročně je dále umístěno do dětského domova nebo do ústavu sociální péče.

3.3.2 Fond ohrožených dětí - pobočka Brno

Fond ohrožených dětí představuje občanské sdružení na pomoc týraným, zanedbávaným, zneužívaným, opuštěným nebo jinak sociálně ohroženým dětem ve věku do 18. let. Hlavní náplní je především vyhledávání a pomoc ohroženým dětem, se zaměřením na terénní sociální práci a také sanaci rodin, sociálně-právní poradenství. Podporuje rozvoj náhradní rodinné péče u dětí, pro něž se obtížně hledá náhradní rodina. Fond dále spravuje a zařizuje domy či byty pro rodiny pěstounů. Zřizuje a provozuje zařízení Klokánek pro děti, které vyžadují okamžitou pomoc, a

vykonává další činnosti zaměřené na ochranu dětí před škodlivými vlivy. Provádí rovněž osvětu formou přednášek na středních a vysokých školách a usiluje o zlepšení legislativy a práce na úseku ochrany dětí. Klokánek je projektem fondu ohrožených dětí pro děti do 18. let, jenž vyžadují okamžitou pomoc. Cílem tak je nabídnout dětem namísto ústavní výchovy přechodnou rodinnou péči na dobu, dokud se nemohou vrátit zpět do vlastní rodiny či dokud pro ně není nalezena trvalá náhradní rodinná péče.

3.3.3 Spondea - krizové centrum pro děti a dospívající

Spondea je obecně prospěšná společnost pro týrané, ohrožené a zneužívané děti, přičemž jejím posláním je zlepšování kvality života dětí, mladých lidí a jejich blízkých. Cílem je především podpora schopnosti klientů řešit vlastní obtížné životní situace a dále začlenit se zpět do společnosti. V krizové intervence poskytuje dětem bezpečí, podporu, naději i vedení v situaci, kterou nejsou schopny řešit vlastními silami. Pomoc spočívá zejména v zajištění lékařské péče, psychologické či jiné nutné odborné péče.

3.3.4 Modrá linka - centrum a linka důvěry pro děti a mládež

Modrá linka je nestátní nezisková organizace a centrum a linka důvěry pro děti a mládež poskytují kvalifikovanou telefonickou a krizovou intervenci, internetové a osobní poradenství dětem a mladým lidem v obtížných životních situacích. V rámci telefonické krizové intervence je linkou regionální, dále u emailového poradenství a skype se jedná o celostátní působnost. Krizová intervence je pak poskytnuta všem, kteří se na ni obrátí.

Hlavním cílem je zejména rychlá a snadno dostupná pomoc dětem a mladým lidem v krizových a jiných obtížných a náročných situacích. Modrá linka provádí také osvětovou činnost v oblasti distribuce tiskovin, besed, seminářů, výcviků pro děti a mladé lidi, dále pro pedagogy a sociální pracovníky.

3.3.5 Středisko sociální pomoc dětem - krizové centrum

Krizové centrum pro děti a dospívající je účelové zařízení sociální péče pro děti a dospívající vyžadující okamžitou pomoc.

Ambulance Krizového centra pro děti a dospívající nabízí krátkodobou psychologickou pomoc i dlouhodobou poradenskou či psychoterapeutickou pomoc dětem a dospívajícím, jenž se ocitly v obtížné životní situaci. Specializuje se na psychologickou diagnostiku a psychoterapii dětí a dospívajících traumatizovaných zkušenostmi s týráním, zanedbáváním a sexuálním zneužíváním.

V lůžkové části Krizového centra pro děti a dospívající nabízí nezletilým dětem v krizi ubytování po dobu nezbytně nutnou pro vyřešení jejich tíživé životní situace. Do jisté míry rodinný přístup vychovatelek a pečovatelek umožňuje rychlou adaptaci v zařízení (www.krizovecentrum.cz).

4 Kvalitativní výzkum

Tato část je tvořena s použitím kvalitativního výzkumu. Jak uvádí Disman (2002: 285), kvalitativní výzkum „*je nenumerické šetření a interpretace sociální reality. Cílem tu je odkrýt význam podkládaný sdělovaným informacím.*”

Standardizace v kvalitativním výzkumu je slabá a z toho důvodu má kvalitativní výzkum do značné míry nízkou reliabilitu. Jedná se o slabou standardizaci kvalitativního výzkumu, volnou formu otázek a odpovědí, jež nevynucují omezení, která existují v kvantitativním výzkumu. Potenciálně tak může mít kvalitativní výzkum vysokou validitu. Kvalitativní výzkum používá induktivní logiku. Na začátku stojí pozorování a sběr dat. Dále výzkumník pátrá po pravidelnostech, které existují v těchto datech, po významu uvedených dat, formuluje předběžné závěry a výstupem také mohou být nově formulované hypotézy či nová teorie. Posláním kvalitativního výzkumu je porozumění lidem v sociálních situacích (Disman, 2002).

4.1 Metody a techniky sběru dat

Mezi metody a techniky kvalitativního výzkumu patří pozorování, rozhovor, který může být polostrukturovaný (polostandardizovaný) nebo nestrukturovaný. Pro účely tohoto výzkumu byla zvolena metoda dotazování. Jako technika byly vybrány rozhovory. Rozhovor má své přednosti, ale také překážky. Důležité je umět naslouchat a vnímat, co daná osoba chce říct nebo řekne mezi řádky. Pro účely tohoto výzkumu byl použit polostandardizovaný rozhovor. Ten je významný tím, že tvoří soubor otázek, které zaujmají pevné pořadí a také jsou stejně formulované. Tato formulace má být velmi dobře srozumitelná pro všechny respondenty (Žižlavský, 2003).

4.2 Výzkumný vzorek

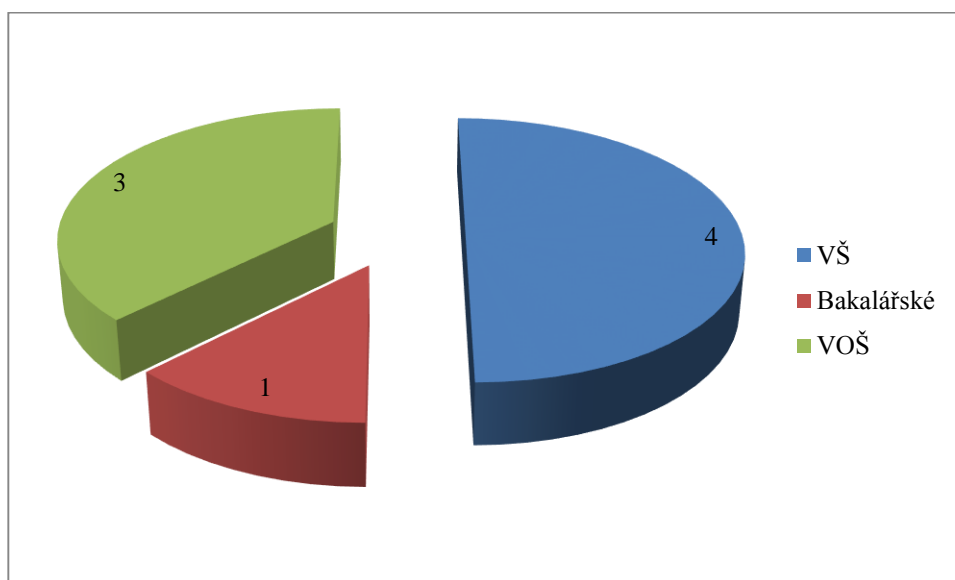
Výzkumný vzorek se skládá z respondentů pracujících v orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD). V níže uvedené tabulce č. 2 je přehled údajů týkajících se složení těchto respondentů, věkové struktury a dalších informací.

Tabulka 2: Základní údaje o respondentech

Pohlaví / identifikace	Věk	Délka praxe v letech	Vzdělání
Ž (A)	46	12	VŠ
Ž (B)	51	30	VOŠ sociálně právní
M (C)	42	20	VŠ
Ž (D)	27	6	VOŠ sociálně právní
Ž (E)	52	22	Bakalářské
Ž (F)	27	1	VŠ
Ž (G)	29	7	VOŠ sociálně právní
M (H)	35	11	VŠ

Zdroj: Vlastní zpracování autorkou.

Vzdělání je uvedeno také v grafu č. 1, viz níže.

Graf 1: Vzdelání respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování autorkou.

Ve výše uvedené tabulce č. 2 je zachycen stav a základní údaje o respondentech. Respondenti byli dotazováni v prostředí OSPOD, kde s nimi byly po předem dohodnutém kontaktu uskutečněny rozhovory společně s pozorováním. Na každého respondenta byl vymezen čas v délce přibližně jedné hodiny. Pro účely tabulky byly zvoleny běžné zkratky, kdy Ž je žena a M je muž. Pohlaví respondentů je dále opatřeno písmenem, které slouží pro lepší a jednodušší identifikaci osob, která je potřebná u vyhodnocení rozhovorů. Je zde tedy 6 žen a 2 muži.

4.3 Operacionalizace a výzkumné otázky

Základní výzkumná otázka navazuje na hlavní cíl práce.

Hlavní výzkumná otázka: Jaké jsou možnosti a meze sociální práce pro týrané a zneužívané děti?

Dále byly stanoveny také dílčí výzkumné otázky (DVO), jež se dotýkají tohoto tématu a které zní:

- DVO 1: Jaké jsou kvalifikační a osobnostní předpoklady sociálního pracovníka?
- DVO 2: Jaké jsou možnosti organizace, kde sociální pracovník pracuje?
- DVO 3: Je kooperace služeb a jiných institucí adekvátní?
- DVO 4: Zaručuje legislativa dostatečnou ochranu pro týrané děti, pro sociální pracovníky a pro postup při spolupráci s dalšími institucemi?
- DVO 5: Jaké jsou hlavní úkoly interdisciplinární spolupráce?

Samotná operacionalizace poté představuje určitý překlad z jazyka teorie do blíže specifikovaných souvislostí, tedy do jazyka proměnných, jak dále uvádí Žižlavský (2003). Všechny zjištěné údaje je tak nutné seřadit a vyhodnotit. Nejprve bylo nezbytné identifikovat základní data výzkumu. Jak uvádí Reichl (2009), jedná se o proměnné, jež charakterizují vybrané vlastnosti zkoumané problematiky. Na základě výše uvedeného byla sestavena tabulka s výzkumnými otázkami, viz níže.

V rámci tohoto výzkumu bylo nutné pamatovat na skutečnost, že se pracuje s velice citlivými otázkami, a proto zde nejsou uvedena žádná osobní data klientů, ani

příklady, které by vedly k identifikaci dané osoby. Rozhovory byly také pod dohledem daného sociálního pracovníka přepsány do psané podoby.

Tabulka 3: Operacionalizace dat

Otázka DVO	Indikátor	Dílčí otázka
Jaké jsou kvalifikační a osobnostní předpoklady sociálního pracovníka?	Vzdělání, praxe, školení	Jaké by měl mít sociální pracovník kvalifikační a osobnostní předpoklady pro tuto práci? Jste pravidelně proškolení v této problematice?
Jaké jsou možnosti organizace, kde sociální pracovník pracuje?	Podmínky, kompetence, spolupráce	Jaký druh služby či pomoci poskytujete? Kde na Vás klienti hledají kontakt? Jak se dozvídáte o možnostech, že je dítě v rodině zneužíváno nebo týráno? Jakou roli hrajete Vy jako sociální pracovník při řešení syndromu CAN – kompetence, postup. Jaké jsou Vaše zkušenosti při jednání s rodinou, jsou její členové ochotni spolupracovat?
Jak je hodnocena kooperace služeb a jiných institucí?	Odbornost, kompetence, efektivita	Na jaký druh služby nebo instituce může klient v rámci celkové pomoci navázat dál? S jakými organizacemi v rámci pomoci týraným a zneužívaným dětem spolupracujete? Jak tuto spolupráci hodnotíte/ vnímáte? A jak hodnotíte spolupráci? Je pokrytí služeb na ochranu obětí dostatečné? Pracuje nějaké zařízení i s agresorem?
Zaručuje legislativa dostatečnou ochranu pro týrané děti, pro sociální pracovníky a pro postup při spolupráci s dalšími institucemi?	Efektivita	Myslíte si, že pomoc týraným a zneužívaným dětem je legislativou dostatečně upravena? Popřípadě která část legislativy není upravena vůbec a mohla by být provázanější? Existuje nějaká metodika pracovníků jak postupovat při práci s týranými a zneužívanými dětmi? Je ukotveno v metodice, že máte spolupracovat s jinými institucemi?
Jaké jsou hlavní úkoly interdisciplinární spolupráce?	Možnosti, efektivita, spolupráce	Je zřízen v Brně interdisciplinární tým, který by řešil problematiku CAN na místní úrovni. Pokud ano - kdo jsou hlavní aktéři interdisciplinární spolupráce? Pokud ne - myslíte si, že by zřízení interdisciplinárního týmu podstatně ovlivnilo kvalitu spolupráce mezi institucemi zabývající se touto problematikou? Jaké jsou hlavní úkoly či cíle

Zdroj: Vlastní zpracování autorkou.

4.4 Průběh výzkumu

Kvalitativní výzkum byl realizován v měsíci květen 2014 ve městě Brno v různých městských částech. Nejprve byly sestaveny výzkumné otázky a sestaven postup dotazování. Patříční sociální pracovníci byli osloveni telefonicky nebo osobně a byla domluvená schůzka v pracovišti OSPOD či v jiném klidném místě. Pracovníkům bylo dopředu sděleno, čeho se bude výzkum týkat a skutečnost, že jde o zjištění údajů pro diplomovou práci. Veškerá data tak slouží pouze pro tyto účely.

Celkem bylo osloveno 8 sociálních pracovníků s různou délkou praxe, viz tabulka č. 2. Tato skutečnost je velmi důležitá, neboť jednotliví sociální pracovníci mají různě dlouhou délku praxe, vzdělání a zkušeností a výsledky zjištěných údajů tak budou různorodé, objektivní a dostatečně průkazné.

Jednotlivé rozhovory byly uskutečněny na klidném místě a trvaly přibližně jednu hodinu. Data byla z diktafonu přepsána do počítače nebo byla ihned za dohledu daného sociálního pracovníka přepisována na místě za jeho dohledu. V tomto případě je to pochopitelné, neboť se jedná o velmi citlivé údaje. Příklad takto přepsaného rozhovoru je k dispozici v příloze A.

Problém při získávání respondentů byl jen ve dvou případech, kdy vedoucí odboru OSPOD odmítli pomoci z důvodu nevhodného termínu. V jiných případech žádný problém nebyl a rozhovor se uskutečnil.

Pro účely tohoto výzkumu byl použit polostandardizovaný rozhovor. Každý výzkum má také své limity. V tomto případě se jedná o limity množství získaných informací, neboť přestože byla snaha oslovit 15 osob, nakonec se podařilo získat pouze 8 rozhovorů. Dalším limitem je skutečnost, že člověk odpovídá pouze tak, jak sám uzná za vhodné anebo co s praxí získal. V dnešní době se každý obává o práci, a proto se dá předpokládat, že nikde nebude dobrovolně hovořit o velkých nedostatcích. To souvisí také s tím, že ne všichni respondenti řeknou pravdivé informace, což výzkumník nepozná. K tomuto účelu slouží také pozorování neverbální komunikace, ale pokud není výzkumník v této oblasti dostatečně zblhlý, ani tato metoda nezaručí zjištění důležitých a pravdivých informací. Vycházet se tak musí z toho, co řekne respondent.

4.5 Interpretace výsledků šetření

Tato část vychází z operacionalizace dat, která je uvedena v tabulce č. 3. Jednotlivé otázky této práce jsou blíže rozebrány v následujících kapitolách.

4.5.1 Dílčí výzkumná otázka DVO 1

Zde se jednalo o tuto otázku:

DVO 1: Jaké jsou kvalifikační a osobnostní předpoklady sociálního pracovníka?

Tato otázka se zaměřovala na zjištění kvalifikačních a osobnostních předpokladů sociálního pracovníka, které jsou k výkonu této funkce potřebné. Je zde také otázka týkající se realizovaných školení.

Z uskutečněných rozhovorů vyplynulo, že všichni zúčastnění respondenti mají buď ukončené vysokoškolské vzdělání nebo vysokoškolské vzdělání bakalářské či vyšší odborné vzdělání. Jedna osoba uvedla, že toto vzdělání si musela doplnit jako nástavbové po gymnáziu. Všichni respondenti mají praxi v oboru, avšak jedna osoba, která je ve věku 27 let s ukončeným VŠ vzděláním, má praxi pouze rok v oboru. Nejdelší dobu praxe má žena, která zde pracuje 30 let s přestávkami na mateřskou dovolenou. Je to zároveň druhá nejstarší žena pracující v této sféře. Nejmladší ženě je 27 let (2x) a nejstarší ženě je 52 let. Rozhovorů se účastnili také dva muži.

V tabulce níže č. 4 jsou uvedeny důvody, proč dané osoby pracují na této profesi. Z níže uvedených odpovědí vyplývá, že velká většina respondentů uvádí při rozhodování o volbě povolání a tedy této profese osobní pohnutky, sociální citění apod. Jak je tedy zřejmé, sociální citění je velmi důležité pro tuto profesi. Někteří uvádějí, že mají vlastní špatné zkušenosti, zejména s rozvodem svých rodičů, a proto se rozhodli pro profesi, která jim umožní dětem v této těžké situaci pomoci.

Tabulka 4: Důvody rozhodnutí o volbě povolání

Osoba	Proč jste si vybral/a tuto profesi?
Ž (A)	Pomáhající profese mne lákala vždy, mám ráda pomáhat druhým
Ž (B)	Doporučila mi ji psychologka, když jsem se na gymnáziu rozhodovala, kam půjdu dál. Konkrétně mi doporučila práci s lidmi.

M (C)	Proč jsem si vybral tuhle práci...tak studoval jsem vlastně nastavbu sociálně právní, bylo mi to téma blízký, protože v rodině se naši rozváděli a tak dále, takže když má člověk někoho kolem sebe, už to pociťuje, ještě před tím, než tu práci vůbec začne dělat, tak rozvody a mě to zajímalo, viděl jsem vlastně že tato problematika je pro mě jako docela zajímavá, řešit to, pomáhat lidem, vlastně pomoci, já jsem člověk, který rád pomáhá, takže když to jde. Samozřejmě někdy se to hůř pomáhá, když někdo nechce a takový. Pak jsem si ještě udělal vysokou školu při práci, takže to taky mě k tomu motivovalo, že i ta vysoká mě pomůže v té práci, že budu mít další vzdělání a další možnosti.
Ž (D)	Za prvé mě k tomu vedly osobní důvody, protože mám s rozvodem a těmihle věcmi zkušenost, s rozvodem mých rodičů a protože mě ta práce baví a vždycky jsem to chtěla dělat.
Ž (E)	Chtěla jsem vždycky pracovat s lidmi a pomáhat jim nějakým způsobem.
Ž (F)	Vedla mě k tomu životní, osobní zkušenost, protože rodiče se rozvedli, když mi byly dva roky a...byl teda stanovený kontakt s otcem a vzhledem k tomu, že práce sociálních pracovníků nebyla zdaleka na takové úrovni jak je dnes, tak to nikdo moc neřešil, jestli dítě chce k otci nebo ne, takže jsem si to tam vždycky tak nějak odtrpěla a potom vlastně v pubertě nebo po gymnáziu, když jsem se rozhodovala, tak jsem si vzpomněla na to, co jsem já prožívala v dětství a pomalu do těch dvaceti let, kdy jsem tam musela chodit podle rozsudku tak jsem si řekla, že chci tady těm dětem pomáhat a prostě chci, aby neprožívaly to, co jsem prožívala já, takže jsem chtěla pracovat na OSPODU a hned jak jsem šla obor sociální práce na bakaláře, tak jsem chtěla jít na OSPOD a to se mi povedlo. Tady jsem rok a před tím pracovala v diagnostickém ústavu jako koordinátorka praxí, ale přišla jsem samozřejmě i do kontaktu s těmi klienty tam, což mi teď jakoby sem tam i ulehčuje práci a znám i ten personál z diagnostického ústavu, takže ty kontakty mám.
Ž (G)	Nejspíš mě k tomu přivedlo sociální citění, nevím.
M (H)	Hledal jsem zaměstnání po škole a chtěl jsem něco v oboru, vystudoval jsem veřejnou správu a sociální politiku. I před tím jsem pracoval s dětmi v armádě spásy, ale jelikož tam ta práce byla na rok, tak jsem hledal práci někde jinde a chtěl jsem to zkusit na úřadě.

Zdroj: Vlastní zpracování autorkou.

V uvedeném bloku byla také otázka zabývající se tím, jaké by měl mít sociální pracovník kvalifikační a osobnostní předpoklady, což je velmi důležitá otázka pro tuto práci. Výsledky jsou uvedeny v tabulce níže č. 5 společně s vyhodnocením hned pod tabulkou.

Tabulka 5: Kvalifikační a osobnostní předpoklady sociálního pracovníka

Osoba	Jaké by měl mít sociální pracovník kvalifikační a osobnostní předpoklady pro tuto práci?
Ž (A)	Kromě doposud zákonem daných požadavků bych přivítala sebezkušenostní výcvik – terapeutický. Ten by zejména umožnil pracovníkům v pomáhající profesi zpracovat své vlastní témata, která jej mohou ovlivňovat při sociální práci s klientem. Stran osobnostních předpokladů je to umění empatického a nehodnotícího přístupu ke klientům a ochotu dále se vzdělávat.
Ž (B)	Na OSPOD pracuji od ukončení školy, od roku 1984, z toho jsem byla pět let na mateřské dovolené.
M (C)	Tak vzdělání není samozřejmě všechno, když někdo bude dělat 20 let nějakou práci, tak bude mít hodně zkušeností, i když nebude mít tu vysokou školu, ale ta vysoká škola se tu vyžaduje, respektive mít vystudovaný obor se sociálním zaměřením, protože na těch školách se samozřejmě dozví další informace, co k tomu zaměstnání potřebuju, ať je to vysoká škola nebo vyšší odborná, to je požadováno pro přijetí na toto místo. A osobnostní člověk by měl mít vztah k té práci, to znamená dát do toho maximum. Není to o tom dělat od osmi do pěti, ale často se stane, když máme službu, tak řešíme i v noci, nebo někdy to člověku nedá, přemýšlí nad tím.
Ž (D)	Kvalifikační no tak určitě školu se sociálně právním zaměřením a asi by jako tu práci měl chtít dělat, nedokážu si představit někoho kdo tady tu práci bude dělat jakoby skrz peníze nebo skrz to, aby nějakou práci měl, myslím si, že tady ta práce je tak psychicky náročná,

	že by to měl dělat člověk jakoby s takovým zájmem a chutí a myslím si, že i kdo má chuť a zájem tak se to stejně po čase vytrácí, ale myslím si, že tahle práce je trochu jako takový posláný no i když je to takový uhozený slovo, ale myslím si, že to tak fakt je.
Ž (E)	Kvalifikační pro nás ze zákona, to znamená vyšší odborná škola sociálně právní nebo vysoká škola taky sociálního zaměření, to je přesně daný zákonem, kdo tady to zaměstnání může dělat, ale nejdůležitější je praxe, protože všechno se naučíte tou praxí že jo, to ta teorie, to se nedá na základě toho jen dělat tuhle práci no a osobnostní rysy...tak člověk, když se rozhodne pro tuhle práci tak by určitě měl mít snahu těm lidem pomáhat, protože ti klienti to určitě cítí, že to na ně jenom hrajete nebo jestli ten zájem o jejich osobu je skutečný. Takže myslím si, že jako snaha pomoci, mít lidi prostě rád i když pracujeme občas téměř se spodinou, ale nemůžete to těm lidem dát prostě na vědomí, co si o nich myslíte, ale prostě pomáhat jim nezištně.
Ž (F)	Tak určitě vzdělání podle paragrafu 108, 2006 Sb., to jako si myslím, že určitě, protože já třeba jsem maximálně spokojená s přípravou vysoké školy, pro tohle povolání. Pak jako, já si myslím, že každý, kdo dělá tuhle práci a právě jako práci s dětmi, tak má nějakou zkušenost. Ne třeba přímo osobně, ale z rodiny nebo prostě...jako nedělá to...protože spousta lidí mě třeba řekne, jak to můžu dělat, jako, že by na to neměli žaludek. Ale prostě tím, že člověk si něčím prošel anebo má k tomu nějaký ten cit, musí mít prostě takový to sociální citění, jak já říkám a musí to mít v sobě. Musí mít jako v sobě to, že prostě chce pomáhat těm dětem a těm lidem a musí jakoby mít v sobě strašně moc, takové té přirozené empatie.
Ž (G)	Tak kvalifikační, to ukládá i zákon, aby tuhle práci člověk mohl dělat, tak musí mít vystudovanou sociální práci a osobnostní...osobnostní předpoklady pro tuhle práci..měl by to být vyrovnaný člověk, psychicky a odolný vůči stresovým zátěžím a situacím a měl by umět jednat s rozvahou.
M (H)	Tak kvalifikační podle zákona a osobnostní tak asi empatii, musí být asertivní, to si myslím, že je tady nejdůležitější vlastnost, člověk se nesmí nechat ovlivnit a celkově příjemné vystupování, umět jednat s těmi lidmi a být odpovědný.

Zdroj: Vlastní zpracování autorkou.

Z výše uvedených odpovědí pro to zejména zaznívá, že lidé vykonávající tuto profesi musejí mít osobnostní předpoklady, empatii, asertivitu, nenosit si práci domů v rámci možností, vykonávat práci jako posláný, mít rádi lidi apod. Samozřejmě ze zákona je nutné mít potřebné vzdělání. Zazněla zde také věta, že součástí vzdělání a přípravy by měl být sebezkušenostní výcvik terapeutický, který by umožnil pracovníkům v pomáhající profesi zpracovat své vlastní témata, jenž je mohou ovlivňovat při sociální práci s klientem.

V rámci této kategorie otázek zde byla otázka, zda jsou sociální pracovníci pravidelně proškolení v této problematice.

Tady se respondenti téměř shodují, že školení jsou pravidelně několikrát do roka a školení si mohou vybírat sami, jelikož je těchto nabídek velká řada. Jsou k dispozici také vícedenní školení mimo Brno, jak uvedl respondent 3C. K dispozici jsou i praktická školení, jak uvádí respondentka 6F, mohou jezdit do organizací a podívat se a navázat kontakt s dítětem již zde. Na rozdíl od ostatních respondentů

si respondentka 7G nemyslí, že by byli proškolení správně, přestože školení na tuto tematiku je řada. Chybí zde však školení týkající se problematiky domácího násilí a CAN.

Z výše uvedeného vyplývá, že vesměs všichni respondenti jsou se školením spokojeni, až na jednu osobu, která uvádí, že je to nedostatečné, tedy zaměření těchto školení.

4.5.2 Dílčí výzkumná otázka DVO 2

Tato výzkumná otázka se zaměřuje na možnosti organizace. Hned první otázka se zabývala tím, jaký druh služby nebo pomoci dané zařízení poskytuje. Přehled odpovědí je uveden v tabulce níže č. 6.

Tabulka 6: Jaký druh služby či pomoci poskytujete?

Osoba	Jaký druh služby či pomoci poskytujete?
Ž (A)	Poskytujeme sociálně-právní ochranu dětí, mezi což patří i sociální poradenství.
Ž (B)	Poskytujeme sociálně-právní ochranu dětí, mezi což patří i sociální poradenství.
M (C)	Snažíme se pomáhat samozřejmě my, když můžeme, radou, právním postupem, sepisujeme návrhy a tak dále. Všechno co patří pod sociálně právní ochranu, poradenství, řešíme spory mezi rodiči při rozvodu, účastníme se soudních jednání, chodíme do rodin a tak dále.
Ž (D)	Tak sociálně právní poradenství, sociálně právní ochranu, kurátorské věci, trestnou činnost a výchovné problémy mládeže a dětí.
Ž (E)	Poskytujeme všechno, co se týká agendy sociálně právní ochrany. To znamená poradenství, soudní jednání, opatrovnické věci, paternitní spory, výchovná opatření..to je snad všechno, prostě to co spadá pod sociálně právní ochranu.
Ž (F)	Agendu máme rozdělenou, a máme na starosti rozvádějící se rodiče, to znamená úprava styku, podává se návrh k soudu, takže k soudu chodíme, výchovné zprávy připravit k soudu, k tomu třeba i obeslat lékaře, školu, zprávy si vyžádat plus udělat pohovory s rodiči, s nezletilýma..prošetřit ty bytové podmínky doma...když mám děti v ústavní péči, tak tam jsou samozřejmě návštěvy, jednou za čtvrt roku plus dovolenky se řeší, teďka mám malé děti v Chovánku v Brně, ale ty teďka taky půjdou do Dagmary, do dětského domova, takže prostě všechno co se týká tady těch ústavních výchov..a tak...poradenství to je jasný, ve všech oblastech, třeba i maminy co si neví rady s bydlením tak prostě azylový bydlení zařizovat, teďka jsem psala žádost na soud na pro azylový dům pro matky s dětmi.
Ž (G)	To co spadá pod sociálně právní ochranu, takže poradenství, podáváme prvotní informace, kam by se měli klienti dál obracet. Jinak taky rozvody nezletilých dětí, řešíme kdo bude mít dítě v péči, otázky výživného, úprava styku, jsme teda pak přítomni tím pádem i soudních jednání, když se teda nejsou rodiče schopní domluvit sami.
M (H)	Tak hlavně sociální poradenství, odkazování na různé ty instituce, které pomáhají dětem se syndromem CAN, klienti získají přehled o tom, jak by se mohl jejich problém řešit, nebo tu s nimi řešíme a sepisujeme návrhy na soud...dál součinnost s dalšími organizacemi, policií, se státním zastupitelstvím.

Zdroj: Vlastní zpracování autorkou.

Z výše uvedených odpovědí je zřejmé, že tato zařízení poskytují celou řadu služeb a pomoci, jako je sociální poradenství a vše, co se týká sociálně právní ochrany dětí,

doporučení o dalším postupu apod. Dále se autorka v rozhovoru dotazovala na to, kde je možné na tyto instituce najít kontakt. Zde bylo řečeno, že nejčastěji se jedná o webové stránky, pokud člověk si sám hledá pomoc, dále u různých institucí, se kterými přijde klient do styku, lidé se o instituci dozvědí z předešlých návštěv. Otázka následující z tohoto bloku se zabývala skutečností, jak se sociální pracovník dozví o tom, že je dítě v rodině zneužíváno a týráno. Zde bylo řečeno, že nejčastěji je to od různých subjektů, jako je policie, poskytovatelé zdravotní péče, poskytovatelé sociálních služeb, okolí dítěte, rodinní příslušníci, Police ČR, anonymní oznámení apod.

Dále zde byla otázka: Jakou roli hrajete Vy jako sociální pracovník při řešení syndromu CAN - kompetence, postup apod. Odpovědi na tuto otázku je důležité zaznamenat opět v tabulce, viz tabulka č. 7.

Tabulka 7: Jakou roli hrajete při řešení syndromu CAN?

Osoba	Jakou roli hrajete Vy jako sociální pracovník při řešení syndromu CAN?
Ž (A)	Pracovník OSPOD by měl sehrát roli koordinátora všech spolupracujících subjektů, aby na základě jejich názorů dokázal co možná nejobektivněji vyhodnotit situaci dítěte a přijmout adekvátní opatření na jeho ochranu. OSPOD (obecní úřad obce s rozšířenou působností) coby jediný subjekt může podávat k věcně a místně příslušnému soudu návrh na předběžné opatření, o kterém soud musí rozhodnout bezodkladně, nejpozději do 24 hodin od podání. Rovněž má právo umístit dítě do Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc primárně, aniž o tom rozhoduje soud. Ten svoji úlohu plní až ve fázi druhé, je-li potřeba.
Ž (B)	V podstatě je na sociálním pracovníkovi, aby navrhl postup, jak v konkrétním případě postupovat, s jakými organizacemi spolupracovat, aby se vše vyřešilo v zájmu nezletilého dítěte.
M (C)	Pokud už je to v takové fázi, kdy už to dítě nemůže zůstat v té rodině, tak požádáme soud o vydání předběžného opatření, dáme návrh na soud na výchovné opatření, to je samozřejmě na delší dobu, rychlejší varianta je ta žádost o předběžné opatření. Potom můžeme využít zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc jako je Hapalova, Klokánek, Chovánky, tam děti mohou být na dobu přechodnou, než se ta situace vyřeší, se souhlasem rodičů a když je to bez souhlasu rodičů tak my tam dáváme ten návrh. Když nechce ani jeden rodič spolupracovat, tak do toho musíme sami vstoupit. Takže my si vyžádáme zprávu, protože z naší strany ten zájem musí být, jak to probíhá, co je tam nového v tom řešení, jak pokročil ten případ.....Kolikrát ta ústavní péče je až ta poslední, když se najde možnost v rodině, dítě dát třeba k babičce, k prarodičům, tetě, tak vždycky je to lepší. Teď se samozřejmě prosazuje i pěstounská péče, ale těch pěstounů není zase jako tolik, víme, že si třeba nechtějí brát romské děti, zdravotně, mentálně postižený, tak to je další složitá věc.
Ž (D)	Já si myslím, že tu pozici nebo tu roli máme asi velkou, protože většinou v té prvotní fázi se dítě z té rodiny odejme, aby se zabránilo tomu dalšímu násilí a pak se teprve řeší co a jak dál. Jestli se to dítě vrátí do té rodiny nebo se vrátí k jinému členovi rodiny nebo zůstane v zařízení, ale myslím si, že jako ta naše úloha je docela klíčová z toho začátku.
Ž (E)	Tak my, jestliže se o tom dítěti dozvíme, tak musíme zmapovat situaci nebo ty poměry, které u toho dítěte jsou, jestli je možné, aby zůstal doma nebo jestli je potřeba ho umístit mimo jeho rodinu, může se také stát, že ten agresor je policií z toho domu vykázan, to je další možnost, ale pokud ten agresor zůstává doma a to dítě je nějakým způsobem i nadále ohrožené, tak samozřejmě můžeme to dítě na žádost OSPOD umístit do krizového zařízení, kde může zůstat týden, ale poté je potřeba buďto souhlas rodičů a když oni ho nedají tak musíme požádat soud o vydání předběžného opatření, kterým by se to dítě umístilo a aby vlastně to dítě mělo psychologickou pomoc a tak dále. No a jinak zase tou naší povinností je s tou rodinou pracovat. Pracovat na tom, aby to dítě se mohlo

	vrátit domů, takže spolupracujeme s psychology a prostě snažíme se nebo snažíme se samozřejmě spolupracovat a naší povinností je, aby došlo k sanaci rodiny.
Ž (F)	Ano...teda pokud je to teda v té rodině, v tom prostředí, tak jo. tak je to samozřejmě v zájmu dítěte, aby z toho prostředí vyšlo, než se prostě prošetří, ale pokud jako dítě přijde s modřinami a je to úplně patrné, že se tam něco děje, tak určitě. Umístění na Hapalku a pokud prostě to není jako dobrovolně, pokud to tam nedovedou ti rodiče dobrovolně, což samozřejmě není vždy, že jo, protože to třeba zapírají, tak potom se to dělá s vyšším soudním úředníkem a prostě, třeba i za spolupráce s policií, protože pokud jakoby ti rodiče natolik nespolupracují, že by bránili v odebrání toho dítěte a převezení na tu Hapalovu, tak to musí být za spolupráce policie.
Ž (G)	Tak já si myslím, že my jsme taková jako, do určité míry zprostředkovatel té pomoci, protože my jako nejsme kompetentní té rodině pomoci jako by po nějaké odborné linii, ale jako máme zase ty kontakty třeba na to krizové centrum, na psychology, takže my zprostředkujeme tu pomoc a potom samozřejmě se snažíme apelovat na ty, kdo to třeba oznámili nám, aby to oznámili na policii, pokud to tam ještě není, případně ohlásíme my. A potom se to řeší dál. Podáváme návrh na soud, na úpravu, komu je to dítě svěřeno do péče nebo jestli může vůbec v té rodině být, takže ještě po téhle linii, protože pokud se nemůžou vrátit do rodiny, ani si je nemůžou vzít jiní rodinní příslušníci tak pak se umisťují do zařízení ústavní péče.
M (H)	V podstatě spolupracujeme s policií na postupu těch případů, jsme stanoveni jako opatrovníci...záleží taky na těch okolnostech, jak to zjistíme. Buď to zjistíme my a začneme na tom pracovat..nebo to zjistí policie, taky nás na to odkáže a tím získáme určitý podnět a začneme to řešit. Žádáme si o zprávy, od školy, od lékařů, snažíme se aby to dítě bylo co nejméně traumatizované. Podle situace dítě umístíme, na základě předběžného opatření, do krizového centra - to záleží teda na případu, jestli to dítě nemůže zůstat doma. Takže my to dítě zastupujeme, hájíme jeho práva, chodíme k výslechům, snažíme se, aby se to dotáhlo do konce.

Zdroj: Vlastní zpracování autorkou.

Dále byla položena dodatečná otázka respondentce ŽE: "Jestli se můžu zeptat ještě ohledně toho postupu, Vy jste říkala, že dle rozhodnutí soudu se může umístit dítě potom...když ty rodiče nesouhlasí ..a kam se umístí?" Odpověď respondentky: "No ty děti, když se nemůžou vrátit do rodiny, tak jdou do zařízení ústavní péče nebo vlastně to navazuje až když se nenajde prostě někdo blízký ke komu by dítě mohlo přejít do péče, ale většinou..no...je to tak půl na půl, že to dítě přejde do péče některého člena a nebo musí jít do ústavu....Nebo jednou za čas máme služby, které jsou 24 hodin denně po dobu týdnu a musíme řešit i případy, které se nám oznámí i o půlnoci. Pak tedy můžeme požádat o umístění dítěte do zařízení pro okamžitou pomoc. O dítě pak rozhoduje úřad podle místa trvalého bydliště."

Dále se rozhovor dotazoval na to, zda a jaké jsou zkušenosti sociálního pracovníka při jednání s rodinou a zda jsou členové ochotni spolupracovat.

Sociální pracovníci zde uvádějí obě možnosti - jsou rodiny, které chtějí spolupracovat i rodiny, které spolupracovat nechtějí. Respondentka 4D uvádí, že většinou má špatné zkušenosti. Respondentka 5E z vlastní zkušenosti uvádí, že nyní je spolupráce s rodinou většinou lepší, vzhledem k tomu, že jsou v současnosti tvrdé postihy, zatímco dříve se rodiny chovaly více laxně. Respondentka 7G uvádí, že zpravidla muž jako agresor má horší chování a komunikace je více problematická.

Ženy, tedy matky s dítětem, jsou často za tuto pomoc rády a snaží se dodržovat vše, co řekne daný sociální pracovník.

Z uvedených odpovědí je možné usuzovat, že tato problematika je velice složitá, ale postupně dochází ke zlepšení situace, zejména u komunikace s rodinou, složitostí práce a nárazovosti práce, takže je tato práce spojená s velkou mírou stresu.

4.5.3 Dílčí výzkumná otázka DVO 3

Tato oblast se týká kooperace služeb a jiných institucí. Otázky zde byly tři:

1. Na jaký druh služby nebo instituce může klient v rámci celkové pomoci navázat dál?
2. S jakými organizacemi v rámci pomoci týraným a zneužívaným dětem spolupracujete? Jak tuto spolupráci hodnotíte/vnímáte?
3. Je pokrytí služeb na ochranu obětí dostatečné? Pracuje nějaké zařízení i s agresorem?

Výsledky první otázky, tedy: na jaký druh služby nebo instituce může klient v rámci celkové pomoci navázat dál, jsou uvedeny níže.

- Při vzájemné spolupráci může klient navázat na další příslušnou službu, kterou si společně stanoví.
- Organizace poskytující psychologickou pomoc, pomoc při řešení bydlení, finanční situace apod.
- Nestátní organizace, ambulantní poradny, manželské poradny, rodinné poradny a psychology.
- Terapie, sezení apod.
- Oddělení náhradní rodinné péče.
- Krizové centrum na Hapalově.
- Neziskové organizace, do Fondu ohrožených dětí, do krizového centra, Spondea, Bílý Kruh bezpečí, Persefona, azylové domy.

Další otázka zní: s jakými organizacemi v rámci pomoci týraným a zneužívaným dětem spolupracujete? Jak tuto spolupráci hodnotíte/vnímáte?

- Ambulantní poradny, nestátní organizace, manželské, rodinné, psychology.

- Různé oddělení sociálně právní ochrany dětí.
- Psycholog, krizové centrum, intervenční centrum pod Spondeou, policie.
- Krizové centrum na Hapalove, Magdalenium, ubytovna pro přechodný pobyt, fond ohrožených dětí, Chovánek, školy, soudy, diagnostická centra.

Součástí otázky bylo hodnocení vzájemné spolupráce. Většina respondentů ji hodnotila dobře nebo výborně. Pouze jeden respondent 8H uvedl, že spolupráce bývá někdy problematická, neboť práce s lidmi je velmi náročná. Někteří si přenášejí své problémy také do práce a to se odráží na vzájemné spolupráci.

Poslední otázka z této kategorie se zaměřovala na to, zda je pokrytí služeb na ochranu obětí dostatečná a zda pracuje nějaké zařízení také s agresorem. Výsledky na tuto otázku jsou uvedeny v tabulce č. 8, viz níže.

Tabulka 8: Je pokrytí služeb na ochranu obětí dostatečné?

Osoba	Je pokrytí služeb na ochranu obětí dostatečné? Pracuje nějaké zařízení také s agresorem?
Ž (A)	Domnívám se, že ve městě Brně je situace uspokojivá. Práce s agresorem je složitější v tom, zda na své jednání má náhled či nikoli. Jestliže ano, našli jsme vždy řešení. V případě absence náhledu je pomoc velmi mizivá.
Ž (B)	Dle mého názoru je pokrytí na ochranu obětí dostatečné, mohl by se zvýšit počet chráněného bydlení pro oběti násilí. Najdou se zařízení, která pracují i s agresorem, myslím si, že je to např. Spondea.
M (C)	Institucí je podle mě jako dost, v Brně, i neziskových organizací, poraden, ambulancí, v tom bych problém neviděl. S agresorem spolupracuje Spondea, tam mají terapeutické programy pro ně.
Ž (D)	Já si myslím, že v Brně jo a jak jsem už říkala, tak Spondea pracuje i s agresory.
Ž (E)	No to je...začali to v Praze a teď od loňského roku to je...já jsem to zapoměla...Spondea začala od ledna, ale od loňska mají právě program pro agresory ...hmm... jo Persefona. V Persefoně tam už to bylo tak dva roky nastaveno zpět a od ledna letošního roku je to ve Spondei. Tam je na to vyčleněný jeden pracovník, který se tady těm agresorům zabývá. Myslíte si, že pokrytí služeb na ochranu obětí je dostatečné? - Já myslím, že v současné době to je dostačující.
Ž (F)	Tak v Brně jo, jen by možná mělo být víc těch krizových lůžek, jak jsme se bavily, že pak se musí umísťovat dítě i mimo to Brno. A s agresorem to pracuje Spondea například.
Ž (G)	Jo, to si myslím že jo, protože se teďka letos rozjela nějak víc i ta spolupráce nebo vůbec ta sociální práce s pachatelem toho násilí, zavedlo se i vykázání agresora z domu, s nimi teda myslím pracuje Spondea, s těma agresory.
M (H)	V Brně si myslím, že určitě ano. Mimo jiné je tu plno neziskovek, psychologické ambulance, poradenská pomoc, možnosti azylových domů. Co se týká toho agresora, tak Spondea a jestli ještě někdo jiný...to nevím, abych pravdu řekl.

Zdroj: Vlastní zpracování autorkou.

Z výše uvedeného vyplývá, že zařízení zabývající se službami v oblasti ochrany dětí je celá řada a především v Brně je tato situace dobrá. Celková spolupráce s dalšími institucemi je také dobrá, dle slov respondentů, snad až na výjimky, kdy bývá práce s lidmi obecně považována za náročnou.

4.5.4 Dílčí výzkumná otázka DVO 4

Další otázky se týkaly legislativy. Otázky zněly:

- Myslíte si, že pomoc týraným a zneužívaným dětem je legislativou dostatečně upravena? Popřípadě která část legislativy není upravena vůbec a mohla by být provázanější?
- Existuje nějaká metodika pracovníků jak postupovat při práci s týranými a zneužívanými dětmi?
- Je ukotveno v metodice, že máte spolupracovat s jinými institucemi?

Odpovědi na níže uvedenou otázku jsou následující. Jak uvádí respondentka 1A, legislativa je nastavena dobře, avšak je nutné vytvořit informační systémy, které by zajistily včasnou informovanost dílčích subjektů, které se mohou s ohroženým dítětem setkat, jelikož chybí provázanost jednotlivých informací. Respondentka 2B zase uvádí, že by mělo být více chráněného bydlení pro matky s dítětem. Další respondent zase poukazuje na pomalost soudů, lhůty u soudů a také omezený počet krizových lůžek, přičemž ve Spondee byly zrušeny úplně. Další osoba uvádí, že legislativa je dostatečná, ale chybí úprava postihů pachatelů. Často pachatelé vyvážnou jen s podmínkou nebo ani to ne. Lhůty na usvědčení jsou zbytečně dlouhé. Respondentka 5E zase uvádí, že podle jejího názoru došlo v legislativě ke správnému kroku tím, že agresor může být na dobu 10 dnů vykázan z bytu. Problém je s kapacitou lůžek. Kvůli nedostatku místa se musí děti vozit do jiných zařízení mimo Brno. To uvádí také respondentka 6F, že často řeší plnou kapacitu. Celkově urychlit lhůty, vše se zbytečně protahuje a tím komplikuje, vznikají nové skutečnosti, které se opět musejí brát v potaz a vše je v neprospěch dítěte. Respondent 8H také souhlasí s tím, že snížení krizových lůžek a málo místa v azylových domech je velká chyba a žádá si nápravu.

Z tohoto textu vyplývá, že situace při poskytování sociálně-právní ochrany dětí s ohledem na legislativu má svá úskalí. Respondentům vadí dlouhá doba jednání u soudů, problémy se sdělováním informací, které je složité a zdlouhavé a bylo by potřebné vytvořit sofistikovaný informační systém, aby se jednotlivá zařízení včas dozvěděla o tom, co se děje a mohla se tak připravit. Dále je to nedostatek

chráněného bydlení pro matky s dítětem apod. V této oblasti jsou určité meze, které je nutné řešit.

4.5.5 Dílčí výzkumná otázka DVO 5

Poslední blok otázek se zabýval interdisciplinární spoluprací. Byly zde položeny tyto otázky:

1. Je zřízen v Brně interdisciplinární tým, který by řešil problematiku CAN na místní úrovni?
2. Pokud ano - kdo jsou hlavní aktéři interdisciplinární spolupráce?
3. Pokud ne - myslíte si, že by zřízení interdisciplinárního týmu podstatně ovlivnilo kvalitu spolupráce mezi institucemi zabývající se touto problematikou?
4. Jaké jsou hlavní úkoly či cíle?

Otázka první z této kategorie reaguje na to, zda interdisciplinární tým existuje na místní úrovni. Oslovení respondenti uvádějí, že ano, že se jedná o Magistrát města Brna, dále komise sociálně právní ochrany. Všichni respondenti tedy shodně uvedli, že se jedná o komisi scházející se na Magistrátu města Brno.

U otázky "kdo jsou hlavní aktéři interdisciplinární spolupráce" uvádějí odborníky, jako jsou lékaři, psychologové, policie, soudce, pracovníci magistrátu, zastupující pracovník OSPOD, ředitel ústavu výchovného typu, právník, zástupce z manželské poradny, kolizní opatrovník.

Následující otázka zodpovězena nebyla. Poslední otázka se zaměřovala na hlavní úkoly či cíle. Přehled odpovědí je uveden v níže přiložené tabulce č. 9.

Tabulka 9: Jaké jsou hlavní úkoly či cíle interdisciplinární spolupráce?

Osoba	Jaké jsou hlavní úkoly či cíle interdisciplinární spolupráce?
Ž (A)	Posuzování jednotlivých případů, zajištění spolupráce s orgány sociálně právní ochrany a jinými neziskovými organizacemi, vydávání stanovisek a doporučení.
Ž (B)	Jednají v zájmu dítěte, dopodrobna se probere případ a hledá se řešení a další postup, navrhnou se preventivní opatření, pracovník OSPODU dostane pokyny a doporučení, jak by měl dále jednat.
M (C)	Tak jak jsem říkal, tak se tam probírají ty konkrétní případy, čili případové konference, dávají nám doporučení jak dále postupovat, jak dále s těmi dětmi pracovat, aby to bylo v jejich zájmu.
Ž (D)	Tak tam se projednávají jednotlivé případy dětí se syndromem CAN, řeší se tam plány jak postupovat dál v rámci teda jako opatření pomoci dítěte a té rodiny, preventivní programy na jejich ochranu a tak dále.
Ž (E)	To se svolává jednou za měsíc a potom z toho je výsledek zpracování toho plánu pro ty určité

	případy. A pro nás je to takový metodický postup, kterým se řídit.
Ž (F)	Hmm,...řeší se tam ty konkrétní případy, protože my máme v takových případech ohlašovací povinnost že jo, takže tam se ty případy posuzují, jedná se o tom, jak se bude dál postupovat, navrhuji opatření a stanoviska a pro nás teda další doporučení.
Ž (G)	Řešení postupů, obdržíme od nich nějaký metodologický postup, jak dál pokračovat, jak dále pracovat s těmi dětmi a co jim poskytnout v rámci té další pomoci.
M (H)	Posuzují jednotlivé případy, snaží se najít východisko, řešení té dané konkrétní situace, udělí rady jak dále ve věci postupovat.

Zdroj: Vlastní zpracování autorkou.

Z výše uvedené tabulky je patrné, že zde se řeší postupy v konkrétních situacích, jak postupovat dále, jednání v zájmu dítěte, pokyny a doporučení, preventivní programy a další stanoviska a doporučení. Jedná se o velmi důležité úkoly, kterým se věnuje pozornost, aby bylo dítě náležitě ochráněno a vtaženo do běžného života. V rámci tohoto bloku je možné říci, že vše funguje tak, jak má.

4.6 Vyhodnocení výzkumných otázek

Hlavní výzkumnou otázku je možné odpovědět jedním způsobem, který vyplývá z vyjádření respondentů. Dle jejich slov a úsudku je situace v problematice sociální práce pro týrané a zneužívané děti vcelku dobrá. Možnosti a zároveň meze jsou spatřovány v oblastech, se kterými nemohou samotní sociální pracovníci příliš co dělat. Zejména jde o problematiku protahování nejrůznějších lhůt. Jedná se o lhůty obvinění agresorů, uznání práv dítěte, nápravná opatření - vše, co má v kompetenci soud. Zde je možné poukázat na potřeby zlepšení a zrychlení těchto lhůt, neboť důsledkem neustálého protahování trpí děti, které tolik potřebují pomoc.

Dalším problémem je nedostatek lůžek v jednotlivých azylových domech a zařízeních. Sociální pracovníci tak musejí na večerních službách obvolávat a řešit volná místa v zařízeních mimo město Brno, což komplikuje celou situaci a následnou práci.

Problémem je i sdělování informací napříč jednotlivými organizacemi a institucemi. Toto by mohl vyřešit určitý sofistikovaný informační systém. Jinak se zdá, že celkově se práce s rodinami zlepšila oproti minulosti. Pomohl k tomu také institut vykazání z domu nebo přísnější postihy.

V rámci vyhodnocení dílčích otázek lze uvést následující skutečnosti.

DVO 1: Jaké jsou kvalifikační a osobnostní předpoklady sociálního pracovníka?

Kvalifikační a osobnostní předpoklady sociálního pracovníka jsou zejména odborné znalosti, ale také empatie, mít rád lidi a vykonávat tuto práci s radostí, s cílem lidem pomáhat, s určitým posláním. Bez této skutečnosti není, dle slov dotázaných, tuto práci možné vykonávat a už vůbec ne pro peníze nebo pro to, prostě si tuto práci odsedět a jít domů. Tato práce vyžaduje plné nasazení, které je potřebné někdy i z domu, kdy se řeší naléhavé případy. Navíc si často práci člověk nosí domů, takže někdy se skutečně neubrání syndromu vyhoření, který je pro tuto profesi tak typický.

DVO 2: Jaké jsou možnosti organizace, kde sociální pracovník pracuje?

Jak vyplynulo z odpovědí respondentů, zejména je zde poskytována sociálně-právní pomoc a také sociální poradenství. Tato zařízení tak poskytují nepřeborné množství činností a služeb pro své klienty ve snaze jim pomoci. Mohou zajistit právní ochranu, sociální pomoc, poradit či zajistit nocleh a jiné důležité potřeby. Samotní pracovníci pak zaujímají důležitou roli při řešení syndromu CAN například při koordinaci dílčích spolupracujících subjektů a zajistit pro dítě ty nejvhodnější podmínky pro jeho vývoj. Sociální pracovník zde zaujímá důležitou roli jako autorita, rádce, "vrba" apod. a utváří vztah s klientem, který pak mnohem lépe spolupracuje a může adekvátně vyřešit své problémy.

DVO 3: Je kooperace služeb a jiných institucí adekvátní?

Organizace poskytující psychologickou pomoc, pomoc při řešení bydlení, finanční situace apod. Krizové centrum na Hapalove, Magdalenium, ubytovna pro přechodný pobyt, fond ohrožených dětí, Chovánek, školy, soudy, diagnostická centra apod. Podle názoru respondentů je tato pomoc adekvátní, zejména v Brně. Práce s agresorem je však celkově náročnější, se kterým spolupracuje například Spondea, proto i v této oblasti se dá tvrdit, že celková pomoc je adekvátní. Pokud jde o lůžka pro osoby v krizi, pak zde je vidět největší problém, protože těch je velmi málo.

DVO 4: Zaručuje legislativa dostatečnou ochranu pro týrané děti, pro sociální pracovníky a pro postup při spolupráci s dalšími institucemi?

Respondenti se shodují na tom, že legislativa je nastavená správně, nicméně prostor pro zlepšení zde je, například je nutné vytvořit informační systémy, které by zajistily včasnou informovanost dílčích subjektů, které se mohou s ohroženým dítětem setkat, jelikož chybí provázanost jednotlivých informací. Dále je potřebné, což se již opakuje, více chráněného bydlení pro matky s dítětem. Další respondent zase poukazuje na pomalost soudů, lhůty u soudů a také omezený počet krizových lůžek, přičemž ve Spondee byly zrušeny úplně. Dále chybí úprava postihů pachatelů. Také je problém se lhůtami u postihů nebo vyřešení dané otázky.

DVO 5: Jaké jsou hlavní úkoly interdisciplinární spolupráce?

Mezi hlavní úkoly této spolupráce například patří posuzování jednotlivých případů, zajištění spolupráce s orgány sociálně právní ochrany a jinými neziskovými organizacemi, vydávání stanovisek a doporučení apod.

4.7 Závěrečná doporučení

Závěrečná doporučení jsou směřována spíše na vládu, ale i samotní sociální pracovníci často mohou v této oblasti zkvalitnit celý proces.

Vládní opatření

Vláda by měla co nejdříve realizovat kroky potřebné ke zvýšení počtu lůžek v azylových domech a podobných zařízeních. To je podmínka pro to, aby mohli sociální pracovníci dobře fungovat a mohli zajistit dostatečnou pomoc pro osoby v nouzi. Dalším apelem na vládu je zkrátit lhůty potřebné pro obvinění pachatele, vyřešení otázek týkajících se dítěte apod. Důležité je tedy urychlit jednání soudů a dílčích institucí. Zajistit adekvátní postihy pachatelů. Dále je vhodné vytvořit

informační systém, který by byl vzájemně propojen s dílčími institucemi a ulehčil by práci, zvýšil dostupnost informací a zajistil jejich správnost.

Je vhodné také zařadit specifická školení, která někdy nejsou k dispozici. Tato školení by měla být nejprve ověřena u sociálních pracovníků, kteří by měli sami dát vědět o potřebě toho kterého školení.

Opatření týkající se sociálních pracovníků

Pro sociální pracovníky je důležité zmínit, aby svou práci vykonávali s láskou k lidem. Pokud člověk tuto potřebu necítí, neměl by se sociálním pracovníkem stát. Tato práce také není o pouhém vydělávání peněz nebo o pouhém odpracování osmi hodinové pracovní doby, ale často si žádá plné nasazení. Je to práce psychicky náročná, měl by ji tedy vykonávat vyrovnaný člověk odolný vůči stresu. V rámci volného času by si sociální pracovníci neměli práci brát domů a neměli by na ni myslet, aby předešli syndromu vyhoření. Někdy se jedná i o nebezpečnou práci, proto je vhodné, aby byla přijímací kancelář k tomuto účelu uzpůsobena. Například by měla mít dvoje dveře, u nebezpečných klientů by měl být přisedící, sociální pracovník by neměl nosit oděv, který by mohl posloužit jako zbraň apod.

Každý sociální pracovník by měl pravidelně absolvovat školení. Ta jsou potřebná kvůli prohlubování znalostí, dovedností a také proto, aby ovládal dobře legislativní problematiku.

Závěr

Diplomová práce se zabývala problematikou, která je bohužel stále častá i v moderní společnosti. Děti jsou zneužívány a týrané v rodinách, které jsou jak chudé, nevzdělané, tak bohaté a vzdělané. Takové děti trpí a potřebují pomoc. Důležitou úlohu zde sehrává prevence, ať už v rodině, kde je základní a žádoucí především, ale také ve škole a jiných zájmových organizacích apod. Důležitou roli v případě potřeby sehrává sociální pracovník a příslušné instituce, kteří svým konáním, empatií a přístupem pomohou takové osobě překonat problémy a vrátit se zpět do normálního života.

Hlavním cílem diplomové práce bylo popsat možnosti sociální práce pro týrané a zneužívané děti a vyzkoušet také jejich meze. V rámci praktické části práce byla pozornost zaměřena na kvalitativní výzkum, kde informace byly získávány u orgánu sociálně právní ochrany dětí. Došlo tak k vyhodnocení získaných poznatků orientovaných právě na zjištění možností a mezí této oblasti, ale také samotné práce sociálního pracovníka a její náročnosti.

Diplomová práce se zaměřovala v teoretické části na zmapování hlavních poznatků týkajících se sociální práce pro týrané a zneužívané děti a jejich možností a mezí. Praktická část zahrnovala kvalitativní výzkum. Z tohoto výzkumu vyplynulo, že řada respondentů, tedy sociálních pracovníků, je se svou prací spokojena a vykonává ji ráda. Sami sociální pracovníci uvádějí, že by tuto práci nemohli vykonávat, pokud by ji neměli rádi, protože je to psychicky a někdy i fyzicky náročná práce. Práce je to náročná i s ohledem na znalosti člověka, který se musí neustále vzdělávat a školit. Sociální práce je velmi záslužný obor, neboť bez sociální oblasti by nebylo možné potřebným lidem pomáhat. Možností jak potřebným dětem pomáhat je celá řada. Sociální pracovníci mají k dispozici postupy a spřízněné organizace, které jim s touto nelehkou činností pomáhají. Na jejich straně stojí také zákon, jenž je dle slov sociálních pracovníků, nastaven správně. Spolupráci s dalšími organizacemi a institucemi sociální pracovníci hodnotí dobře. Respondenti uvádějí, že si vybírají spolehlivé a zodpovědné partnery. Pouze jedna osoba uvedla, že spolupráce je někdy těžká, neboť lidé často řeší osobní problémy i v práci a celkově je práce s lidmi náročná. K tomu by však v praxi docházet nemělo, avšak lidé nejsou stroje, proto

lidské pochybení je i zde možné. Problematická se naopak jeví spolupráce s rodinou, která však, dle slov některých respondentů, je již v současnosti na mnohem lepší úrovni, než tomu bylo dříve. Zejména, pokud se jedná o matky s dítětem, ale naopak s agresorem bývá spolupráce horší.

Výzkum poukázal však také na problémy, které sociální pracovníci nemohou sami řešit, a sice na zdlouhavé lhůty u soudů, které brání rychlému návratu dítěte do normálního života. Obecně je to zdlouhavost jednání u soudů, které vedou k zastarání informací, nízké nebo žádné tresty. Zde vidí respondenti hlavní meze sociální práce pro týrané a zneužívané děti. Zároveň se může jednat o možnosti zlepšení, které by měly být vzaty v potaz a měly by být co nejdříve řešeny. Problematická je také kapacita azylových domů a dalších zařízení, kdy je nutné osoby v nouzi vyvážet do zařízení mimo Brno. Tímto se celá práce komplikuje a ztěžuje a zatěžuje jak sociálního pracovníka, tak osobu, která tuto pomoc potřebuje. Podle slov některých respondentů by také bylo vhodné vytvořit sofistikovaný informační systém, který by umožnil lepší provázanost v informacích napříč různými zúčastněnými institucemi a organizacemi.

Věřím, že se podařilo stanovený cíl práce splnit, jelikož diplomová práce poodhalila zákoutí sociální práce s týranými a zneužívanými dětmi a vymezila možnosti a meze sociální práce.

Seznam bibliografických odkazů

- **Monografie**

ČÁMSKÝ, P., SEMBDNER, J., KRUTILOVÁ, D. *Sociální služby v ČR v teorii a praxi*. Praha: Portál, 2011. 264 s. ISBN 978-80-262-0027-7.

DUNOVSKÝ, J a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5.

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 374 s. ISBN 80-7184-141-2.

GULOVÁ, L. *Sociální práce*. Praha: Grada, 2011. 208 s. ISBN 978-80-247-3379-1

HANUŠOVÁ, J. *Sexuální zneužívání*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-64-4.

KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak si navzájem lépe porozumíme*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1988. 240 s.

LANGMEIER, J, KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.

MAHROVÁ, G. *Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním*. Praha: Grada, 2008. 168 s. ISBN 978-80-24721-138-5.

MATOUŠEK a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2013. 400 s. ISBN 978-80-262-0213-4.

MATOUŠEK a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010. 352 s. ISBN 978-80-7367-818-0.

MATOUŠEK a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2012. 312 s. ISBN 978-80-262-0211-0.

MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: Slon, 2008. ISBN 978-80-86429-87-8

MUFSONOVÁ, S a kol. *O týrání a zneužívání*. Praha: Lidové noviny, 1996. ISBN 80-7106-194-8.

PŘÍLEPKOVÁ, M. a kol. *Hranice bezpečí - Metodický průvodce prevencí sexuálního zneužívání dětí a mladistvých I*. 1.vyd. Praha: Česká rada dětí a mládeže, 2009, 54 s.

REICHEL, S. *Kapitoly systematické sociologie*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. 240 s. ISBN 978-80-247-2594-9.

REICHL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.

SATIROVÁ, V. *Kniha o rodině*. 1. vyd. Praha: Práh, Brno: Svan, 1994. ISBN 80-901325-0-2.

SMUTKOVÁ, L. *Sociální práce s rodinou*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-069-1.

ŠPECIÁNOVÁ Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: Linde, 2011. 160 s. ISBN 80-86131-44-0

TĀUBNER, V. *Nejstřeženější tajemství - sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. Praha: Trizonia, 1996, 116 s. ISBN 80-85573-72-5.

VANÍČKOVÁ, E. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. I. díl. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-479-9.

VANÍČKOVÁ, E. a kol. *Násilí v rodině*. 1.vyd. Praha: UK, 1995. ISBN 382-180-94.

VAŠUTOVÁ, M. *Pedagogické a psychologické problémy dětství a dospívání*. Ostrava, 2005. 280 s. ISBN 80-7042-691-8.

VYKOPALOVÁ, H. 2002. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 154 s. ISBN 80-244-0337-4.

WEISS, P. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Grada, 2005. 264 s. ISBN 978-80-2470-929-1.

WIDOM, C., CZAJA, S., BENTLEY, T., & JOHNSON, M. (2012). A prospective investigation of physical health outcomes in abused and neglected children: New findings from a 30 year follow-up. *American Journal of Public Health*, 102 (6), 1,135–1,144.

ŽIŽLAVSKÝ, M. *Metodologie pro Sociální politiku a sociální práci*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-21-03-110-7.

- **Internet**

Helcom.cz [online]. [akt. 2014-07-24]. Dostupný z:
<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2004012303>.

Ikatalogy.nidm.cz [online]. [akt. 2014-07-24]. Dostupný z:
<http://ikatalogy.nidm.cz/katalog/socialne-patologicke-jevy/tyrani-a-zneuzivani-deti>.

Kppp.cz [online]. [akt. 2014-07-24]. Dostupný z: <http://www.kppp.cz/co-vas-zajima/syndrom-tyraneho-ditete.html>.

Kreative.com [online]. [akt. 2014-07-24]. Dostupný z:
http://www.kreativne.com/tyrane-deti/cz/projevy.php?sekce=zvlastni_formy.

Krizovecentrum.cz [online]. [akt. 2014-07-24]. Dostupný z:
www.krizovecentrum.cz.

Muni. *Syndrom CAN* [online]. [akt. 2014-07-24]. Dostupný z:
http://www.phil.muni.cz/~hump/psychoterapie/deti/Papers/CAN_Fiserova.pdf.

Nadacesirius.cz [online]. [akt. 2014-07-24]. Dostupný z:
<http://www.nadacesirius.cz/soubory/prilohy/manual-spod-pro-praxi.pdf>.

Nicm. *Šikana* [online]. [akt. 2014-07-24]. Dostupný z: www.nicm.cz/files/Sikana.pdf.

OSPOD [online]. [akt. 2014-07-24]. Dostupný z:
http://www.ospod.cz/e_download.php?file=data/editor/16cs_2.pdf&original=Syndrom_CAN_text.pdf.

Sociální dávky. *Pěstounská péče* [online]. 2014 [akt. 2014-07-24]. Dostupný z:
<http://socialni-davky-2014.eu/pestounska-pece-2014/>.

Stefajir. cz [online]. [akt. 2014-07-24]. Dostupný z:
<http://www.stefajir.cz/?q=munchhausenuv-syndrom>.

Umpod.cz. *Osvojení* [online]. [akt. 2014-07-24]. Dostupný z:
<http://www.umpod.cz/osvojeni>.

VZD.cz [online]. [akt. 2014-07-24]. Dostupný z: <http://www.vzd.cz/reforma-systemu-pece-o-ohrozene-deti>.

Zachranny-kruh.cz [online]. [akt. 2014-07-24]. Dostupný z: <http://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/kriminalita-rizikove-chovani/tyrane-deti/fyzicke-tyrani.html>.

Zákony.centrum.cz. *Trestní zákoník* [online]. [akt. 2014-07-24]. Dostupný z:
<http://zakony.centrum.cz/trestni-zakonik>.

Zákony.centrum.cz. *Zákon o rodině* [online]. [akt. 2014-07-24]. Dostupný z:
<http://zakony.centrum.cz/zakon-o-rodine>.

Zakonyprolidi.cz [online]. [akt. 2014-07-24]. Dostupný z:
<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>.

Zdravi.e15 [online]. [akt. 2014-07-24]. Dostupný z:
<http://zdravi.e15.cz/clanek/mlada-fronta-zdravotnicke-noviny-zdn/nasili-na-detech-jak-dal-v-prevenci-syndromu-can-451186>.

Zsvejprty.cz [online]. [akt. 2014-07-24]. Dostupný z:
http://www.zsvejprty.cz/New_Folder/www/VP/preambule.htm.

- **Zákony a vyhlášky**

Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a v neposlední řadě v zákoně o rodině.

Ústavní a ochranná výchova je upravena v zákoně č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon 372/2011 Sb., o zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Seznam tabulek a obrázků a grafů

Obrázek 1: Seznam organizací zabývajících se týranými a zneužívanými dětmi	28
Tabulka 1: 8 typů šikany s jednotlivými odlišnostmi	23
Tabulka 2: Základní údaje o respondentech.....	47
Tabulka 3: Operacionalizace dat	49
Tabulka 4: Důvody rozhodnutí o volbě povolání	51
Tabulka 5: Kvalifikační a osobnostní předpoklady sociálního pracovníka	52
Tabulka 6: Jaký druh služby či pomoci poskytujete?	54
Tabulka 7: Jakou roli hrajete při řešení syndromu CAN?.....	55
Tabulka 8: Je pokrytí služeb na ochranu obětí dostatečné?	58
Tabulka 9: Jaké jsou hlavní úkoly či cíle interdisciplinární spolupráce?.....	60
Graf 1: Vzdělání respondentů	47

Seznam zkratk

aj.	a jiné
ČR	Česká republika
DVO	Dílčí výzkumná otázka
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
Syndrom CAN dítěte	Child Abuse and Neglect - Týrané, zneužívané a zanedbávané
Syndrom CSA	Child sexual abuse - Sexuální zneužití dítěte
tj.	to jest
VOŠ	Vyšší odborná škola
VŠ	Vysoká škola

Seznam příloh

Příloha A: Přepis záznamu rozhovoru se sociálním pracovníkem

Příloha B: Záznamní list o týraném, zneužívaném a zanedbávaném dítěti

Příloha A: Přepis záznamu rozhovoru se sociálním pracovníkem

Rozhovor byl zaznamenán na diktafon a poté přepsán do Pc.

1. Osobnost pracovníka

- a. Pohlaví, vzdělání** - žena, 52 let, VŠ - Sociální pedagogika, Bc.
- b. Proč jste si vybrala tuto profesi?** - Chtěla jsem vždycky pracovat s lidmi a pomáhat jim nějakým způsobem.
- c. Délka Vaší činnosti na OSPODU?** - 22 let
- d. Jaké by měl mít sociální pracovník kvalifikační a osobnostní předpoklady pro tuto práci?** - kvalifikační pro nás ze zákona, to znamená vyšší odborná škola sociálně právní nebo vysoká škola taky sociálního zaměření, to je přesně daný zákonem, kdo tady to zaměstnání může dělat, ale nejdůležitější je praxe, protože všechno se naučíte tou praxí že jo, to ta teorie, to se nedá na základě toho jen dělat tuhle práci no a osobnostní rysy...tak člověk, když se rozhodne pro tuhle práci tak by určitě měl mít snahu těm lidem pomáhat, protože ti klienti to určitě cítí, že to na ně jenom hraje nebo jestli ten zájem o jejich osobu je skutečný. Takže myslím si, že jako snaha pomoci, mít lidi prostě rád i když pracujeme občas téměř se spodinou, ale nemůžete to těm lidem dát prostě na vědomí co si o nich myslíte, ale prostě pomáhat jim nezištně.
- e. Jste pravidelně proškolení v této problematice?** - to jsme a i ze zákona musíme projít každý rok, asi šest pracovních dní musíme mít na proškolení v této problematice, jsme školeni i jakým způsobem můžeme mluvit s tím týraným nebo zneužívaným dítětem, popřípadě s agresorem, jak vést rozhovory.

2. Možnosti organizace

- a. Jaký druh služby či pomoci poskytujete?** - poskytujeme všechno, co se týká agendy sociálně právní ochrany. To znamená poradenství, soudní jednání, opatrovnické věci, paternitní spory, výchovná opatření..to je snad všechno, prostě to co spadá pod sociálně právní ochranu.
- b. Kde na Vás klienti hledají kontakt?** - No, nejrychlejší je to asi na internetu, kde jsou veškeré agendy sepsány, které spadají pod městskou část a tam všechno která agenda obnáší to najdou na internetu. To je většinou...je tam i mailové spojení i s telefony. Ale chodí sem i lidi, kteří přijdou jen tak z ulice, že jsou z jiný městský části, ale jdou tady po chodníku a něco je napadne a prostě se sem přijdou zeptat nebo přijedou na nádraží a tady vystoupí a jdou se na něco informovat.
- c. Jak se dozvídáte o možnostech, že je dítě v rodině zneužíváno nebo týráno?** - hm, tak většinou lékaři, škola, policie, protože se může stát, že i ten rodič vlastně dovede dítě přímo na policii a nahlásí to tam, takže potom nás kontaktuje a jsou to i bližší členové, prarodiče, takže většinou takhle. Ale

stalo se nám, že i dítě přišlo sem přímo. To jsou větší děti, které třeba znají svoje práva už víc a podle zákona o sociálně právní ochraně se i děti můžou přímo obrátit na sociálního pracovníka. No a většinou na nástěnkách třeba i ve škole visí kontakty na modrou linku a tady tato zařízení i na úřady.

- d. Jakou roli hrajete Vy jako sociální pracovník při řešení syndromu CAN – kompetence, postup,...** - tak my, jestliže se o tom dítěti dozvíme, tak musíme zmapovat situaci nebo ty poměry, které u toho dítěte jsou, jestli je možné, aby zůstal doma nebo jestli je potřeba ho umístit mimo jeho rodinu, může se také stát, že ten agresor je policií z toho domu vykázan, to je další možnost, ale pokud ten agresor zůstává doma a to dítě je nějakým způsobem i nadále ohrožené, tak samozřejmě můžeme to dítě na žádost OSPOD umístit do krizového zařízení, kde může zůstat týden, ale poté je potřeba buďto souhlas rodičů a když oni ho nedají tak musíme požádat soud o vydání předběžného opatření, kterým by se to dítě umístilo a aby vlastně to dítě mělo psychologickou pomoc a tak dále. No a jinak zase tou naší povinností je s tou rodinou pracovat. Pracovat na tom, aby to dítě se mohlo vrátit domů, takže spolupracujeme s psychology a prostě snažíme se nebo snažíme se samozřejmě spolupracovat a naší povinností je, aby došlo k sanaci rodiny....**Jestli se můžu zeptat ještě ohledně toho postupu, Vy jste říkala, že dle rozhodnutí soudu se může umístit dítě potom ..když ty rodiče nesouhlasí ..a kam se umístí?** No ty děti, když se nemůžou vrátit do rodiny tak jdou do zařízení ústavní péče nebo vlastně to navazuje až když se nenajde prostě někdo blízký ke komu by dítě mohlo přejít do péče, ale většinou..no...je to tak půl na půl, že to dítě přejde do péče některého člena a nebo musí jít do ústavu....Nebo jednou za čas máme služby, které jsou 24 hodin denně po dobu týdnu a musíme řešit i případy, které se nám oznámí i o půlnoci. Pak tedy můžeme požádat o umístění dítěte do zařízení pro okamžitou pomoc. O dítě pak rozhoduje úřad podle místa trvalého bydliště.
- e. Jaké jsou Vaše zkušenosti při jednání s rodinou, jsou její členové ochotni spolupracovat?** - No já jsem, co si vzpomínám, tak ty rodiny spolupracovaly docela dobře, protože se bály postihu i výsledku toho trestního řízení, takže poslední dobou jako ta spolupráce rodin je lepší než v minulosti. Ale jsou samozřejmě i výjimky, pár jich tady máme, kdy ten rodič agresor vehementně prostě odmítal tu svoji vinu i když byl odsouzený, i městským soudem na něj byla uvalena vazba tak stejně prostě si trval na tom, takže je to případ od případu. Ale teď poslední dobou se mi zdá ,že ty rodiny spolupracují lépe.

3. Kooperace služeb a jiných institucí

- a. Na jaký druh služby nebo instituce může klient v rámci celkové pomoci navázat dál?** - No, naším nadřízeným orgánem je vlastně Magistrát města Brna, kde jsou oddělení náhradní rodinné péče, je tam oddělení metodiky, a je tam taky oddělení sociálně právní ochrany dětí, kde je metodik, koordinátor, koordinátor krizové pomoci a je tam naše vlastní kontrola no a potom se

může i obrátit na krajský úřad, kde jsou oddělení sociálně právní ochrany také. Tam je vlastně odvolací orgán pro rozhodnutí magistrátu města Brna, takže i tam se můžou zeptat.

- b. S jakými organizacemi v rámci pomoci týraným a neužívaným dětem spolupracujete? Jak tuto spolupráci hodnotíte/ vnímáte?** - no tak většinou je to škola, lékař, policie a zařízení které právě můžou pomoci dětem, které jsou tímto syndromem ohroženy. Takže to je Spondea, Krizové centrum, i to můžou být neziskové organizace že jo, s nima taky spolupracujeme...vycházíme si většinou vstříc, nejlepší spolupráci mám asi s Krizovým centrem na Hapalce. Když ještě byly krizová lůžka na Spondei, protože tam byly vlastně od ledna letošního roku zrušeny tak to taky šlo, ale se Spondeí se nám stává, že máme problém si od nich vyžádat zprávy, třeba o rodinách, jakým způsobem dále spolupracují, takže v tom je ta spolupráce horší. Jinak s neziskovými organizacemi je spolupráce dobrá, když mají nějak navazovat na naši práci a pomáhat v rodině. No a jinak s lékaři, se školami máme spolupráci vesměs teda dobrou, tu hodnotím kladně.
- c. Je pokrytí služeb na ochranu obětí dostatečné? Pracuje nějaké zařízení i s agresorem?** - no to je...začali to v Praze a teď od loňského roku to je...já jsem to zapoměla...Spondea začala od ledna, ale od loňska mají právě program pro agresory ...hmm... jo Persefona. V Persefoně tam už to bylo tak dva roky nastaveno zpět a od ledna letošního roku je to ve Spondei. Tam je na to vyčleněnej jeden pracovník, který se tady těm agresorům zabývá. **Myslíte si, že pokrytí služeb na ochranu obětí je dostatečné?** - Já myslím, že v současné době to je dostačující.

4. Legislativa

- a. Myslíte si, že pomoc týraným a zneužívaným dětem je legislativou dostatečně upravena? Popřípadě která část legislativy není upravena vůbec a mohla by být provázanější?** - tak já nejsem právník, ale myslím si, že teď tím, že policie může z domu agresora na dobu deseti dnů vykázat, tak že to je dobré, to se dá potom i na žádost osoby, která byla týraná, tak to se může na její žádost prodloužit tu lhůtu vykázání, takže to asi v tom zákoně chybělo, ale jinak co se týká dítěte, tak si myslím, že to je všechno ošetřeno. Nebo krizová lůžka, díky tomu, že byl omezený počet a třeba i úplně zrušeny ve Spondee tak nastává problém nedostatku místa při nočních službách, které máme. takže se pak musí obvolávat jiná zařízení a věst je mimo Brno.
- b. Existuje nějaká metodika pracovníků jak postupovat při práci s týranými a zneužívanými dětmi?** No tak určitě Ministerstvo práce a sociálních věcí má tady tuto metodiku zpracovanou.
- c. Je ukotveno v metodice, že máte spolupracovat s jinými institucemi?** - No, je to ze zákona, že jsme povinni spolupracovat. Je to podle zákona o sociálně právní ochraně nějaký paragraf přes 50, ale to si teď teda nevzpomenu. Ale je to tam, je tam napsaný i kterým organizacím jsme

povinni ze zákona ty zprávy podávat a které jsou povinni na naši žádost nám odpovídat.

5. Interdisciplinární spolupráce

- a. Je zřízen v Brně interdisciplinární tým, který by řešil problematiku CAN na místní úrovni?** - No, já si myslím, že to je Magistrát města Brna, tam je na to přímo sociální komise, která vede evidenci dětí se syndromem CAN. Jednotlivé úřady jim posílají ty případy. Ta komise zve potom pracovníky úřadů do komise, kde se ty případy dopodrobna projednávají a hledá se nejvhodnější postupy v řešení konkrétního případu už. S tím teda, že sociální pracovník dostane doporučení jak v té věci postupovat.
- b. Pokud ano - kdo jsou hlavní aktéři interdisciplinární spolupráce?** - Policie je v tom hodně zaangažovaná jako policejní vyšetřovatel, který řeší právě tyhle případy dětí se syndromem CAN, odborníci jako právník, soudce, lékaři, psycholog, ředitel třeba ústavu výchovného typu, ten hlavní vy ale myslím, že to je všechno.
- c. Pokud ne - myslíte si, že by zřízení interdisciplinárního týmu podstatně ovlivnilo kvalitu spolupráce mezi institucemi zabývající se touto problematikou?**
- d. Jaké jsou hlavní úkoly či cíle** - To se svolává jednou za měsíc a potom z toho je výsledek zpracování toho plánu pro ty určitý případy. A pro nás je to takovej metodickéj postup, kterým se řídit.

Pořadové číslo případu									
Datum oznámení případu									
Okresní (obvodní) úřad									

Základní list o týraném, zneužívaném a zanedbávaném dítěti

I. Základní údaje o dítěti

Jméno a příjmení									
Datum narození									
Bydliště dítěte									
Národnost dítěte, popř. národnosti menšina	a) česká	b) jina:							
Dítě je v evidenci orgánu sociálně-právní ochrany (dále jen orgán SPO)	a) ano	b) ne	Číslo Osm spisu	Osm spis veden od					
Dítě navštěvuje školu – školské zařízení									
Dítě je v péči zdravotnického zařízení									
Dítě je v péči zařízení sociální péče- adresa zařízení									

II. Údaje získané v souvislosti s oznámením případu

Případ oznámen jako:	a) tělesné týrání	b) sexuální zneužívání	c) psychické týrání	d) hrubé zanedbání péče
Oznamovatel	a) matka b) otec c) dítě samo d) partner rodiče	e) prarodič f) sourozenec g) cizí osoba h) jiná osoba	i) anonym j) policie k) orgán SPO l) zdravotnické zařízení	m) školské zařízení n) jiná instituce
Jméno a příjmení oznamovatele				
Adresa oznamovatele				
Kdo dítě týrá, zneužívá a zanedbává (abusor)	a) matka b) otec	c) sourozenec d) partner matky	e) partnerka otce f) prarodič	g) jiný příbuzný: h) jiná osoba
Jméno a příjmení abusora			Věk abusora	
Adresa abusora			Místo, kde dochází k týrání a zneužívání	

III. Údaje o rodině dítěte (osob odpovědných za výchovu dítěte)

Jméno a příjmení (matky)		Datum narození							
Bydliště (matky)									
Jméno a příjmení (otce)		Datum narození							
Bydliště (otce)									

Jiná spoluzijící osoba				Počet sourozenců
Typ rodiny ve které dítě žije	a) úplná rodina b) neúplná rodina bez otce c) neúplná rodina bez matky	d) doplnění o otce e) doplnění o matku	f) náhradní rodina uveďte formu:	
Vyskyt některých jevů v rodině - uveďte osobu (Máma, Otec, Jiná m.)	a) alkoholismus b) dlouhodobá nezaměstnanost	c) drogová závislost d) domácí násilí (abuser)		

IV. Údaje získané při ošetřování jednotlivých forem týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte

Oprávněnost oznámení případu potvrzena	a) lékařem b) orgánem SPO	c) policií d) psychologem	e) jinou institucí
Případ byl prokázán soudem	a) ano datum:		
	b) ne		

IV. A Tělesné týrání

Potvrzeno	a) ano	b) ne
Formy	a) s viditelnými následky - jakými (opařeniny, zlomeniny, podlitiny)..... b) bez viditelných následků	
Četnost týrání	a) jednorázové	b) opakované
Kombinováno s jinými projevy CAN	a) ano - s jakými	b) ne

IV. B Psychické týrání

Potvrzeno	a) ano	b) ne	
Souvislost s rozv. nebo s porozv. situací v rodině	a) ano	b) ne	c) nejasněno
Formy	a) slovní útoky b) ponižování c) vystavení konfliktu v rodině	d) násilná izolace e) nepřiměřená kontrola f) jiné:	
Kombinováno s jinými projevy CAN	a) ano - s jakými	b) ne	

IV. C Sexuální zneužívání

Potvrzeno	a) ano	b) ne	
Formy	a) bez tělesného kontaktu b) s tělesným kontaktem bez pohlavního styku	c) pohlavní styk	
Komerčně zaměřené sexuální zneužívání	a) dětská prostituce	b) prodej dětí	c) dětská pornografie
Četnost zneužívání	a) jednorázové	b) opakované	
Kombinováno s jinými projevy CAN	a) ano - s jakými	b) ne	

IV. D Zanedbávání

Zanedbávání živostních potřeb dítěte	a) přístřeší b) výživa	c) oděvení d) zdrav. péče	e) jiné:
Zanedbávání v etové oblasti	a) rozpad rodiny	b) jiné	
Zanedbávání v oblasti vzdělávání	a) absence ve škole b) nadměrná práce	c) jiné	

V. Důsledky týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte a přijatá opatření

Důsledkem týrání, zneužívání nebo zanedbávání je:	a) tělesné poškození b) psychické poškození	c) sociální poškození d) sebevražda	e) smrt f) jiné:
Opatření přijatá v rámci rodiny	a) dítě zůstává v rodině se zajištěnou pomocí zvnějšku b) umístění dítěte mimo rodinu k druhému rodiči		c) jednorázová krizová intervence d) stanovení dohledu nad výchovou e) jiné:
Opatření přijatá mimo rodinu	a) umístění k jiným příbuzným b) umístění k jiným osobám c) kojenecký ústav	d) dětský domov e) výchovný ústav f) osvojení	g) pést. péče h) azylové zařízení i) zdravot. zařízení j) ústav soc. péče k) jiné:
Trestní stíhání vůči abusorovi	a) zahájeno kdy..... b) nezahájeno c) nezjištěno		kde

Datum a jméno pracovníka, který vyplnil záznamní list: